

ข้อเสนอโครงการวิจัย

เรื่อง กระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น (มาจิซุกุริ) : บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการเชื่อมโยงความร่วมมือด้านมิติการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน

เสนอต่อ สกว. ฝ่าย 1

๐ ชื่อโครงการ (ภาษาไทย) “กระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น (มาจิซุกุริ) : บทบาทของมหาวิทยาลัยกับความสัมพันธ์ด้านความร่วมมือกับชุมชนในมิติการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนฮิเซนฮามะ จังหวัดซากะ”

(ภาษาอังกฤษ) Japan's Rural Revitalization (Machizukuri) : the role of university relation with community involvement in the dimensions of architectural conservation and environmental design of Hizenhama community, Saga

คำสำคัญ: มาจิซุกุริ, การฟื้นฟูท้องถิ่น, การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม, การออกแบบสภาพแวดล้อม, บทบาทของมหาวิทยาลัยกับชุมชน, การมีส่วนร่วมของประชาชน, ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

Keywords: Machizukuri, Rural Revitalization, Architectural Conservation, Environmental Design, University Rule, Community Participation, Power Relations

- ชื่อหัวหน้าโครงการ หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ e-mail
ชื่อ-สกุล ดร. อัมพิกา ชุมมัตยา
ชื่อ-สกุล Dr. Umpiga Shummadtayar
คุณวุฒิ ปรินญาเอก
ตำแหน่ง (ทางวิชาการ/ราชการ) อาจารย์
หน่วยงาน สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ที่อยู่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบล สุเทพ อำเภอเมือง เชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร 097-0256653 E-mail n.umpiga@gmail.com; umpiga.sh@cmu.ac.th

ลงนาม (ลายเซ็น)

บัตรประจำตัวประชาชน เลขที่ 2-5799-00001-88-7

÷ ชื่อและสถานที่ติดต่อของนักวิจัย หน่วยงานสังกัด ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และ email

ชื่อ-สกุล ดร. อัมพิกา ชุมมัตยา
ชื่อ-สกุล Dr. Umpiga Shummadtayar
คุณวุฒิ ปรินญาเอก
ตำแหน่ง อาจารย์

หน่วยงาน สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ที่อยู่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบล สุเทพ อำเภอ เมือง เชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์/โทรสาร 097-0256653 E-mail n.umpiga@gmail.com; umpiga.sh@cmu.ac.th

ลงนาม (ลายเซ็น)

≠ ชื่อและสถานที่ติดต่อของผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานของหัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชานูณรงค์ ศรีสุวรรณ
ตำแหน่ง คณบดี คณะสถาปัตยกรรม
หน่วยงาน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ที่อยู่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถนนห้วยแก้ว อ.เมือง เชียงใหม่
50200
โทรศัพท์/โทรสาร 053-942806

≡ ได้เสนอโครงการนี้ หรือโครงการที่มีส่วนเหมือนกับเรื่องนี้บางส่วนเพื่อขอทุนต่อแหล่งอื่นที่ใดบ้าง

☒ ไม่ได้เสนอต่อแหล่งอื่น

☐ เสนอต่อ

☐ ชื่อโครงการที่เสนอ

☐ กำหนดทราบผล (หรือสถานภาพเท่าที่ทราบ)

≈ งบประมาณทั้งโครงการ 741,720 บาท

จาก สกว. 741,720 บาท

จากหน่วยงานร่วมโครงการบาท

... ระยะเวลาดำเนินงาน 12 เดือน

เสนอต่อ สกว. เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2562

ลงนาม ผู้เสนอโครงการ

รายละเอียดของข้อเสนอโครงการ

1. บทสรุปย่อสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาครั้งนี้นอกจากจะเป็นการถอดบทเรียนการฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่นในลักษณะของ Machizukuri แล้ว ยังถอดบทบาทของมหาวิทยาลัยเป็นเสมือนที่ปรึกษา (Partnership) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นพื้นที่ต้นแบบโดยดูจากการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นกับชุมชนเป็นหลักในมิติด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเมือง เช่น การอนุรักษ์อาคาร (Denken) การฟื้นฟูด้วยการดึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาใช้ผสมผสานกับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัย และการประกอบอาชีพของท้องถิ่น ทั้งสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ภัยพิบัติ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการผลิตวัสดุก่อสร้าง และการอนุรักษ์กลุ่มอาคารดั้งเดิม ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน และการฟื้นฟูโดยภาครัฐกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีการขับเคลื่อนการพัฒนามากยิ่งขึ้น ทั้งด้านเมือง คน และอาชีพ โดยเป็นการศึกษาถึงมิติด้านต่างๆ ทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมชุมชน อันเป็นทุนทางสังคมของพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม เช่น ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม อาคาร และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และทุนทางสังคมที่เป็นนามธรรมคือ การเป็นเครือข่ายคนในพื้นที่ทั้งระหว่างภาคประชาชนเองและระหว่างหลายภาคส่วน เช่น ภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และท้ายที่สุดคือ การศึกษากระบวนการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการสร้างเมือง สร้างคนและสร้างอาชีพ ทำให้เกิดการฟื้นฟูให้ท้องถิ่นกลับมามีชีวิตชีวา มีผู้อาศัยและมีผู้มาเยือนได้อีกครั้งหนึ่ง

การศึกษานี้จึงเป็นการศึกษา และถอดบทเรียนการฟื้นฟูท้องถิ่นในมิติสถาปัตยกรรม และสภาพแวดล้อมชุมชนที่อาศัยองค์ความรู้และการชี้แนะจากผู้เชี่ยวชาญในมหาวิทยาลัย โดยมีการศึกษาทั้งวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ตั้งแต่ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญบางประการซึ่งเกี่ยวข้องกับ Machizukuri เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิดและวิวัฒนาการของ Machizukuri ไปจนถึงกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคมหาวิทยาลัย เพื่อชี้แนะและมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูร่วมกัน ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการฟื้นฟูชนบทในประเทศไทย โดยอาศัยการถอดบทเรียนที่ประสบความสำเร็จในประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับท้องถิ่นในแบบองค์รวมที่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานกับทุกภาคส่วน และเกิดการประยุกต์ใช้งานวิจัยสู่ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

2. ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง

ในอดีตที่ผ่านมารัฐบาลญี่ปุ่นพยายามกระตุ้นการปรับปรุงฟื้นฟู พัฒนาชนบท และท้องถิ่นต่างๆ ภายในประเทศภายใต้นโยบายและกฎหมายต่างๆ โดยเริ่มจากแผนพัฒนาประเทศโดยรวม (全国総合開発計画 ; zenkoku sougou kaiatsu keikaku) เมื่อปี ค.ศ. 1960 เนื่องจากประเทศญี่ปุ่น รายได้ของประชากรสูงขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่และประสบปัญหาต่างๆ ซึ่งเกิดจากการที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปัญหาในเมืองใหญ่ และได้กำหนดเป้าหมายของแผนฯ ฉบับนี้ คือ การพัฒนาแต่ละท้องถิ่นที่มีสมดุล ต่อมาในปี ค.ศ. 1969 ประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศใช้แผนพัฒนาประเทศโดยรวมฉบับที่สอง (新全国総合開発計画 ; shinzenkoku sougou kaiatsu keikaku) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ตั้งแต่แผนพัฒนาประเทศโดยรวมฉบับที่ 3 (第三次全国総合開発計画 ; daisanji zenkoku sougou kaiatsu keikaku) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 รัฐบาลญี่ปุ่นได้กำหนดเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างสาธารณูปโภคทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยรวมสำหรับที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ภายใต้แนวคิดโครงสร้างที่อยู่อาศัยที่ถาวร (定住構想; teijuu kousou) โดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหาการกระจุกตัวของประชากรในเมืองใหญ่ ต่อมาเมื่อปี ค.ศ. 1987

แผนพัฒนาประเทศโดยรวมฉบับที่ 4 (第四次全国総合開発計画; daiyoji zenkoku sougou kaihatu keikaku) ได้มีการพัฒนาต่อยอดจากฉบับที่ 3 ซึ่งเน้นทางด้านสิ่งแวดล้อมในเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นและเชิงประวัติศาสตร์โดยได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจของท้องถิ่นและการกระจายอำนาจของภาครัฐจากส่วนกลาง ภายใต้แนวคิดเครือข่ายความร่วมมือ และปัญหาเกี่ยวกับประชากรถูกพิจารณาให้บรรจุในแผนพัฒนาประเทศสืบเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 5 ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเรียกใหม่เป็น “21 世紀の国土のグランドデザイン; 21 seiki no kokudo no gurandodezain” เมื่อปี ค.ศ. 1998 ซึ่งได้ตั้งเป้าหมายของการดำเนินการในช่วงปี ค.ศ. 2010-2015 ภายใต้แนวคิดใหม่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากแผนพัฒนาฯ ฉบับต่างๆ ในศตวรรษที่ 20 ที่ผ่านมาซึ่งเน้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจในด้านปริมาณ แต่ในแผนฯ ฉบับที่ 5 เป็นแผนฯ ที่ตอบโจทยปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านประชากรที่ลดลง ยุคผู้สูงอายุ ปัญหาสิ่งแวดล้อม การแข่งขันที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในทวีปเอเชีย ซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมและการเชื่อมโยงกัน ซึ่งมีกลยุทธ์ของแผนฯ ที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านท้องถิ่นที่อยู่อาศัยภายใต้ธรรมชาติที่สมบูรณ์ ด้านการปรับปรุงเมืองใหญ่ ด้านการเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่น และด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

นอกจากนี้ ยังรวมถึงการวางแผนการกำหนด positioning ของประเทศ (National Spatial Planning Act) ซึ่งประกาศใช้ในปี ค.ศ. 2008 ที่กำหนดให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายหนึ่งของการฟื้นฟูท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวหมายถึงการสร้างและฟื้นฟูเมืองท่องเที่ยว เพื่อสร้างเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวซึ่งมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทิศทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยวโดยมีท้องถิ่นเป็นตัวหลัก ทั้งนี้ การฟื้นฟูประเทศด้วยการท่องเที่ยวนั้นจะมีมิติต่างๆ ที่หมายรวมถึงการส่งเสริมการเป็นอยู่ที่ดี โดยยึดประโยชน์หลักที่ว่า “เป็นเมืองน่าอยู่และเป็นเมืองน่าเที่ยว” ไปพร้อมกัน

ในปัจจุบัน รัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดในด้านการฟื้นฟูท้องถิ่น (地域活性化; chi-iki kasseika) หรืออาจมีชื่อเรียกอีกชื่อเรียกว่า “แนวคิดการสร้างภูมิภาค (地方創生; chihou sousei)” สำหรับนโยบายเกี่ยวกับการฟื้นฟูท้องถิ่น (地域活性化) เมื่อปี ค.ศ. 2014 รัฐบาลญี่ปุ่นได้รวบรวมนโยบายไว้ทั้งหมด 25 นโยบาย และ 82 แผนกลยุทธ์ ภายใต้แนวคิดพื้นฐาน 2 แนวคิด ได้แก่ 1. ด้านปัญหาผู้สูงอายุ เมืองที่สามารถดำรงต่อไปได้ในสภาพสังคมที่มีประชากรลดลงและการสร้างเมือง และ 2. การเติบโตของอุตสาหกรรมในท้องถิ่นและสภาพการจ้างแรงงานที่ต่อเนื่อง

สำหรับในส่วนของการสร้างภูมิภาค เมื่อปี ค.ศ. 2014 ประเทศญี่ปุ่นได้ตรา “พระราชบัญญัติว่าด้วยการสร้างเมือง คน และอาชีพ ค.ศ. 2014 (まち・ひと・しごと創生法)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับปัญหาจำนวนประชากรที่ลดลง และแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของประชากรในเมืองหลวง เช่น กรุงโตเกียว โดยการสร้างสภาพแวดล้อมในด้านที่อยู่อาศัยและอาชีพในแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้สังคมของประเทศญี่ปุ่นพัฒนาต่อไปในอนาคตได้ เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 2016 เพื่อเพิ่มรายได้ของท้องถิ่นให้เท่าเทียมกัน ด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มของท้องถิ่นและความสามารถในการเพิ่มรายได้ของเมืองหลักในท้องถิ่น และทำให้เกิดกิจกรรมที่เรียกว่า “ท้องถิ่น 100 พื้นที่ของตัวอย่างการสร้างและฟื้นฟูท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้” (稼げるまちづくり取組事例集「地域のチャレンジ100」) ของสำนักงานคณะรัฐมนตรี โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มและเป็นการเพิ่มศักยภาพในการเพิ่มรายได้ของเมืองหลักในท้องถิ่น และมีเมืองที่เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 100 แห่ง ซึ่งเป็นตัวอย่างของท้องถิ่น 100 แห่งทั่วประเทศญี่ปุ่นที่ฟื้นฟูเมืองในด้านต่างๆ ได้แก่

1. การฟื้นฟูเมืองที่สามารถสร้างรายได้ด้วยการส่งเสริมการย้ายถิ่นฐานและการสร้างธุรกิจโดยใช้บ้านและอาคารเก่า 30 แห่ง

2. การฟื้นฟูเมืองที่สามารถสร้างรายได้ด้วยการขยายพื้นที่ของหมู่บ้านด้วยการฟื้นฟูย่านเมืองเก่า 16 แห่ง
3. การฟื้นฟูเมืองที่สามารถสร้างรายได้ด้วยการจัดการอุปทาน(การบริการ)ของการท่องเที่ยว 17 แห่ง
4. การฟื้นฟูเมืองที่สามารถสร้างรายได้โดยใช้อุตสาหกรรมท้องถิ่นเป็นหลัก 6 แห่ง
5. การฟื้นฟูเมืองที่สามารถสร้างรายได้โดยมุ่งด้านการมีสุขภาพดีและอายุยืน 7 แห่ง
6. การฟื้นฟูเมืองที่สามารถสร้างรายได้ด้วยการฟื้นฟูชุมชนให้มีชีวิตชีวา 24 แห่ง

ต่อมาจึงการจัดทำ “แผนแม่บทการสร้างเมือง คน และอาชีพ ค.ศ.2017 : มุ่งสู่การพัฒนาการสร้างท้องถิ่น (まち・ひと・しごと創生基本方針2017「地域創生の新展開に向けて」)” และจัดตั้ง “สำนักงานเพื่อการสร้างเมือง คนและอาชีพ (まち・ひと・しごと創生本部)” ตลอดจนสร้างเว็บไซต์¹ เพื่อเป็นศูนย์กลางการรวบรวมและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ รวมถึงภาคเอกชนและภาคประชาชน ในการสร้างสังคมที่แต่ละท้องถิ่นมีความสามารถในการดึงดูดศักยภาพในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นการแก้ปัญหาสำคัญ นอกจากนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นยังได้แบ่งเขตพื้นที่ในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการสร้างภูมิภาค (地方創生) ออกหลายประเภทโดยมีกฎหมายกำหนดไว้ในแต่ละประเภท เช่น เขตพื้นที่พิเศษยุทธศาสตร์ชาติ (国家戦略特区) เขตพิเศษโดยรวม (総合特区) เขตพิเศษปฏิรูปโครงสร้าง (構造改革特区) เขตภายใต้แผนฟื้นฟูท้องถิ่น (地域再生) เมืองต้นแบบทางด้านสิ่งแวดล้อม (環境モデル都市) เมืองสภาพแวดล้อมแห่งอนาคต (環境未来都市) เป็นต้น

สำหรับมิติการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมนั้น จุดเริ่มต้นเกิดจากกระบวนการอนุรักษ์ที่เกิดจากการตื่นตัวในการรักษาอาคารบ้านเรือนแบบดั้งเดิมที่กำลังถูกทำลายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา การอนุรักษ์ในช่วงแรกนั้นยังเป็นการอนุรักษ์ในลักษณะการบูรณะและเน้นรักษา “เฉพาะอาคารแบบหลังเดียว” ทำแค่เป็นหลังๆ ไป หรือสถานที่สำคัญเพียงที่แห่งเดียว กระทั่งแนวคิดค่อยๆ มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง จนเป็นรูปธรรมในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ด้วยการผลักดันให้ท้องถิ่นออกระเบียบเฉพาะควบคุมไปกับการพัฒนากฎหมายด้านการอนุรักษ์ที่กว้างออกไป “ครอบคลุม” บริเวณและสภาพแวดล้อมจนประกาศเป็น “เขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิม” หรือ Dentou-teki-KenzoubutsugunHozon-Chiku (伝統的建造物群保存地区) ในภาษาอังกฤษคือ District for Preservation of Group of traditional buildings สามารถเรียกย่อๆ ได้ว่า ‘Denken Chiku’ (伝建地区) ระบบ DENKEN มี 2 ขั้นตอนใหญ่ๆ ขั้นตอนแรกนักวิจัยกับคนในชุมชนจะร่วมกันสำรวจพื้นที่ เพื่อเช็คว่าชุมชนตัวเองมีศักยภาพเหมาะสมที่จะขึ้นไปในระดับได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลกลางหรือไม่ เงินที่รัฐช่วยหรือสนับสนุนนี้ แค่เพียงพอในการสำรวจ ยังไม่มีเงินช่วยเจ้าของซ่อมบ้านหรือเพียงพอให้เทศบาลท้องถิ่นเอาเงินไปปรับปรุงภูมิทัศน์รอบๆ ชุมชน หากขั้นแรกผ่าน รัฐบาลกลางจะลงทะเบียนชุมชนเขาว่า เป็น DENKEN จะเริ่มมีเงินสนับสนุนมาจากส่วนกลาง และจะมีคำว่า “ทรงคุณค่า” ติดมาด้วย (เทสซึกิ ดี เตชะกิจจจร, 2016)

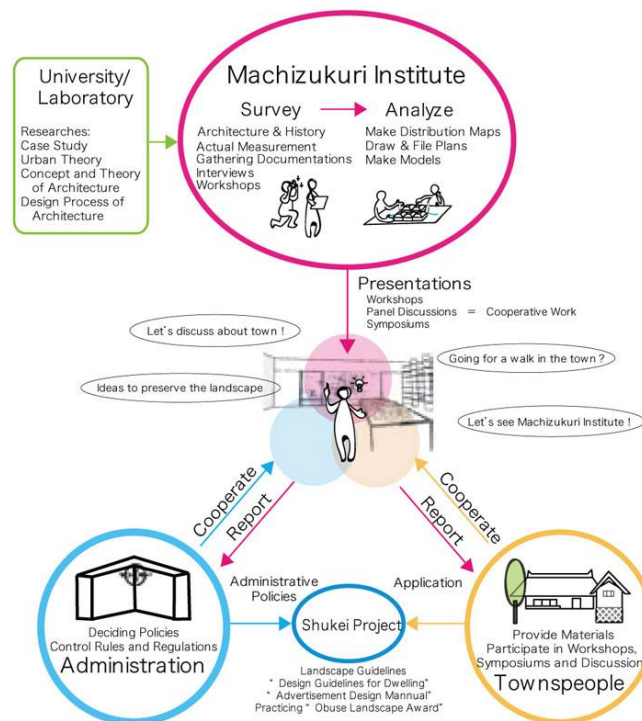
ในมิติเชิงสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเมืองแล้ว ไม่ได้มองเพียงแค่การอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่หมายรวมถึงการออกแบบอย่างเข้าใจบริบทของพื้นที่เพื่อความงามและความยั่งยืนของพื้นที่ด้วย และถึงแม้ว่ากระบวนการทางด้านกฎหมายจะมีความแข็งแกร่งทั้งระบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (Denken) และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน (Machizukuri) จะมีการนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในประเทศญี่ปุ่น แต่การปฏิบัติใช้ด้วยตนเองกลับทำได้ยากหากขาดซึ่งแรงจูงใจและความเข้าใจในการพัฒนาและรักษาคุณค่าของสถาปัตยกรรมนั้น หรือการสร้างสรรค์การออกแบบสถาปัตยกรรมใหม่ๆ ที่

¹ แหล่งข้อมูล สำนักงานคณะรัฐมนตรี <https://www.kantei.go.jp/jp/singi/sousei/>

เหมาะสมกับบริบทของเมือง จนทำให้บางชุมชนไม่สามารถปฏิบัติตามหรือด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์จนเอกลักษณ์เริ่มสูญหายไป (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร และคณะ)

จากที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า หากเป็นชุมชนชนบทแล้วความต้องการของชุมชนเพียงอย่างเดียว นั้น ไม่สามารถผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชน ตลอดจนขอสนับสนุนจากภาครัฐได้เอง การผสมองค์ความรู้ในการพัฒนาเชิงวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ที่เหมาะสมสู่ชุมชนจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากในการผลักดันให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาและมีการฟื้นฟูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่น (ดังภาพที่ 1)

นอกจากนี้ในปัจจุบันการผลักดันให้เกิดการสร้างเมือง คน และอาชีพในชนบทนั้น ไม่ใช่เพียงการพัฒนาในมิติของการอนุรักษ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการออกแบบและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทที่ต้องอาศัยแนวคิดเชิงปฏิบัติที่มีความสร้างสรรค์และหลากหลายมากขึ้นกว่าพื้นที่ในเมือง เพื่อดึงดูดให้กลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนกลับเข้ามาอาศัยอยู่ เรียนรู้ และร่วมสืบทอดแนวทางร่วมกันกับชุมชน ปัจจุบันจึงมีนักวิชาการและนักวิจัยในมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นตัวแปรและปัจจัยสำคัญในการเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการสู่แนวทางการปฏิบัติใช้ในชุมชน คล้ายกับการเป็นหุ้นส่วนกัน (Partnership) เช่น การอนุรักษ์และฟื้นฟูสถาปัตยกรรม การออกแบบทางกายภาพที่เหมาะสมผ่านทรัพยากรที่มีอยู่ของแต่ละท้องถิ่น และทุนทางสังคมของแต่ละพื้นที่ ฯลฯ ภายใต้กรอบแนวทางของมาจิซูกุริ (Machizukuri) และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (Denken) ของภาครัฐ เพื่อขับเคลื่อนการฟื้นฟูพื้นที่ชนบทให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 โครงสร้างการฟื้นฟูชุมชนแบบมาจิซูกุริ ภายใต้ความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญภาคมหาวิทยาลัย
ที่มา <http://www.machizukuri-lab.com/en/aboutus.html>

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยในแนวทางการเชื่อมต่อกับชุมชนที่หลากหลาย ตามองค์ประกอบและปัจจัยสนับสนุนสำคัญที่ทำให้กระบวนการพัฒนาชุมชนตามแนวทาง Machizukuri (まちづくり) : Community Development สู่การฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น

อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ดังภาพที่ 2) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 10 ประการ ได้แก่ สวัสดิการสังคม (Social wellbeing), ความเป็นท้องถิ่น (Locality), การวิเคราะห์จากล่างขึ้นบน (Bottom-up approach), การสำนึกในถิ่นที่ (Sense of place), การเป็นหุ้นส่วน (Partnerships), ความยั่งยืน (Sustainability), การวางแผนการจัดการ (Concurrent planning), การเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์จากจุดแข็งของแต่ละบุคคล (Strengthening individual creativity), การสร้างชีวภาพภูมิภาค (Creating bio-region), การคิดถึงโลกเมื่อปฏิบัติในท้องถิ่น (Think global & act local) ซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ระดับ ตลอดจนการขับเคลื่อนของนโยบาย สกว. ที่ทำวิจัยโดยมุ่งเน้นให้มหาวิทยาลัยในประเทศไทยนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ มากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

Machizukuri: community development

10 principles

1. Social wellbeing (公共の福祉の原則)
2. Locality (地域性の原則)
3. Bottom-up approaches (ボトムアップの原則)
4. Sense of place (場所の文脈の原則)
5. Partnerships (多主体による協働の原則)
6. Sustainability (持続可能性、地域内循環の原則)
7. Concurrent planning (相互編集の原則)
8. Strengthening individual creativity (個の啓発と早発性の原則)
9. Creating bio-region (環境共生の原則)
10. Think global & act local (グローバルの原則)

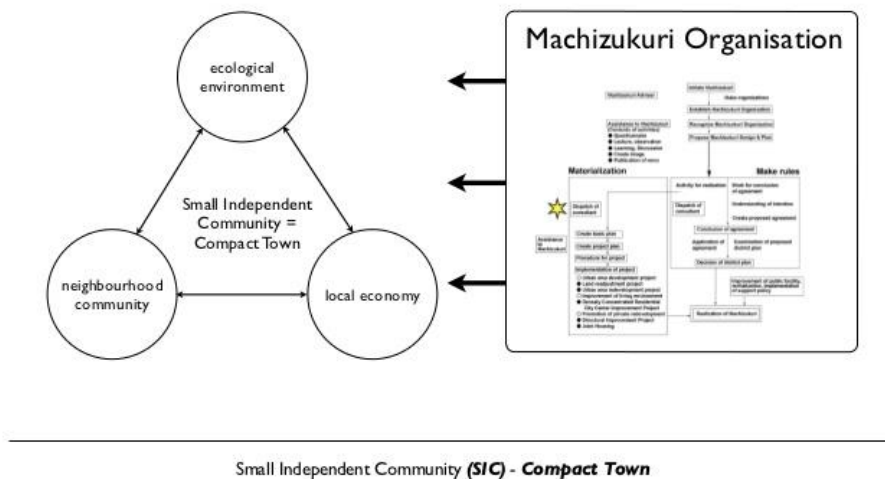
Source: AIJ (ed) Machizukuri Text Book (1)

ภาพที่ 2 หลักการ Machizukuri (まちづくり) : Community Development

ที่มา: Architectural Institute of Japan AIJ 日本建築学会, 2014

บททวนงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง

มาจิซึคิริ (Machizukuri) เป็นคำภาษาญี่ปุ่นที่ผสมกันระหว่าง Machi (เมือง) และ Tsukuri (การทำด้วยมือ) แปลเป็นไทยได้ว่า การปลูกชุมชน สร้างบ้านแปลงเมือง หรือการสรรค์สร้างเมือง เป็นคำที่ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในวงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมเมือง (ดังภาพที่ 3) รวมไปถึงการปรับภูมิทัศน์ย่านในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และเป็นคำที่พูดถึงเรื่อยมากระทั่งถึงปัจจุบัน ขอบเขตของคำนี้มีมากกว่าแค่การอนุรักษ์มรดกที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา หรือภูมิทัศน์เมือง แต่รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และส่งเสริมคุณค่าของย่านชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมรดกที่จับต้องได้และมรดกที่จับต้องไม่ได้ ทั้งยังสามารถสร้างความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจชุมชนได้อีกด้วย ภายใต้พื้นฐานของความร่วมมือระหว่างคนในย่านและการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ (นภาสินี สืบสุข, 2560) สามารถแบ่งออกเป็นแนวทางหลักๆ ดังนี้

ภาพที่ 3 แนวคิดของการพัฒนาสภาพแวดล้อมตามแนวทางมิจิซูกุริ
ที่มา SIC: small independent community

(1) การฟื้นฟูเมือง-ชนบท

ยงธนิศร์ (2549) กล่าวถึง การปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ว่าได้มีการใช้กันอย่างกว้างขวางในวิชาการผังเมืองตามสถานการณ์และวิธีการที่แตกต่างกันไป เพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพทางกายภาพของเมืองหรือส่วนของเมืองที่เสื่อมโทรม ให้เกิดสภาพที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการในสังคมร่วมสมัย ซึ่งในปัจจุบันนั้น เรียกว่า “การฟื้นฟูชีวิต” โดยประสานนโยบายสู่การปฏิบัติ เน้นการบูรณาการหลายด้าน ซึ่งจะต้องมีการร่วมกันทำงานภายใต้ลักษณะหุ้นส่วน มีการลงทุนอย่างสมดุลและเป็นธรรมมากขึ้น ระหว่างภาครัฐและเอกชน ที่เน้นการดำเนินงานต่างๆ ที่จัดการโดยชุมชนเอง และนำเสนอในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน ภายใต้ 3 แนวคิดหลักๆ ได้แก่

- แนวคิดมิติเชิงพื้นที่ (Spatial Dimension) เป็นการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ที่เกิดจากความจำเป็นทางด้านการสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ได้เต็มที่และเกิดประสิทธิภาพในการใช้งานของประชาชนและเมืองมากที่สุด
- แนวคิดมิติเชิงสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Dimension) เป็นการปรับปรุงฟื้นฟูรูปแบบกายภาพภายใต้มุมมองทางเศรษฐกิจและสังคมก่อนการตัดสินใจ โดยเน้นการพัฒนาคนและพื้นที่
- แนวคิดมิติเชิงการออกแบบชุมชนและเมือง (Urban Design Dimension) เป็นการปรับปรุงฟื้นฟูภาพรวมของทั้งชุมชนและเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสโลกาภิวัตน์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเอากระแสของกระบวนการออกแบบชุมชนเข้ามาร่วมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปพร้อม ๆ กัน

ซึ่ง เฮนรี ซานอฟ (1978) ให้เหตุผลของการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน รวมทั้งอาคารไว้ 4 ประการ คือ

- เพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม (culture memory) คือ การรักษาหลักฐานทางกายภาพในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดคุณค่า และความสามารถของบรรพบุรุษให้คนในยุคปัจจุบันและอนาคต ได้ศึกษาและชื่นชม

- เพื่อรักษาปฏิสัมพันธ์ในชุมชน (successful proxemics) คือ การป้องกัน และคงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ในสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เห็นได้จากกิจกรรมที่ทำร่วมกันในสถานที่หนึ่ง เพื่อสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและชัดเจน ภายใต้การสร้างความสะดวกระหว่าง คน กิจกรรม และสภาพแวดล้อมชุมชน

- เพื่อสร้างความหลากหลายของสภาพแวดล้อม (environmental diversity) เป็นการพัฒนาสมัยใหม่ภายใต้ทรัพยากรพื้นถิ่นและมีข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ เพื่อรักษาเอกลักษณ์ต่างๆในแต่ละท้องถิ่นตามลักษณะพื้นถิ่นนั้นให้เกิดความคล้ายคลึงกันมากขึ้น และทำให้การไหลออกของเงินทุนและทรัพยากรอื่น ๆ มีน้อยลง

- ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic gain) เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการสร้างอาคารขึ้นมาใหม่ หากอาคารเก่ายังมีสภาพดีอยู่ แต่อาจจะมีรายได้เพิ่มพูนรายได้จากการปรับเปลี่ยนการใช้งาน เพื่อรองรับการใช้งานสมัยใหม่ และนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในชุมชนมากขึ้น เสมือนการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หาค่ามิได้ ซึ่ง สมิท (1988) กล่าวว่า นอกเหนือจากคุณค่าทางจิตใจและความภาคภูมิใจแล้ว การอนุรักษ์นั้นยังช่วยสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับเมืองด้วย

(2) การออกแบบสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเมือง

เลอสม (2556) กล่าวถึง การออกแบบสถาปัตยกรรมว่า เป็นความเกี่ยวข้องผูกพันกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในโลกนี้อย่างต่อเนื่อง งานสถาปัตยกรรมมีวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดหลายยุคหลายสมัย ซึ่งสัมพันธ์กับพฤติกรรมมนุษย์ที่ซับซ้อน สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของเมือง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการผลิตวัสดุและวิธีการก่อสร้าง ทำให้เกิดการศึกษาพัฒนาการของสถาปัตยกรรมที่มีปรากฏให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ตลอดเวลาอันยาวนาน งานสถาปัตยกรรม จึงเสมือนงานศิลปะรูปทรงพิเศษชนิดหนึ่ง ซึ่งผสมผสานการใช้สอยและความงามที่ผู้คนชื่นชม และเห็นเป็นเช่นสัญลักษณ์ของแนวความคิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรูปจากต้นกำเนิด สู่การใช้สอยที่สำคัญต่อจิตใจ งานสถาปัตยกรรม จึงเกี่ยวข้องกับพลังของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่แสดงตัวตนที่แตกต่างกันในแต่ละถิ่น ผสมผสานกับความงดงามทางด้านศิลปะที่สร้างเอกลักษณ์ ร่วมกับการสนองประโยชน์ใช้สอยของมนุษย์ตามสถานะและความต้องการที่หลากหลาย สนับสนุนด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางด้านวัสดุและโครงสร้าง นำมาสู่การสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น ด้วยความคิดที่กล้าของสถาปนิก และสะท้อนสู่คุณค่าและวิถีชีวิตของคนให้กับเมืองในแต่ละยุคสมัย

วิลสัน กล่าวว่า สถาปัตยกรรม คือ ตัวแทนที่แสดงแนวความคิดที่มีคุณค่าต่างๆ ซึ่งสืบทอดกันมาโดยการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากสถานที่หรือพื้นที่ที่อาคารนั้นตั้งอยู่ ผสมผสานกับความรู้อันเป็นรากเง้าในทุกๆระดับของเมืองนั้นๆ ทั้งด้านศาสนา การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ สถาปัตยกรรมจึงเปลี่ยนแปลงการใช้สอยพื้นฐาน ไปสู่ระดับที่มีคุณค่า มีความหมาย มากกว่าความจำเป็นและการสนองความต้องการ สถาปัตยกรรมจึงทำให้มนุษย์ได้สร้างสรรครูปทรง ซึ่งแสดงออกอย่างแท้จริงถึงวัฒนธรรมในถิ่นต่างๆ เรียกว่า “วิถีชีวิต”

เควิน ลินซ์ (1960) ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์ใช้วิธีการกำหนดตัวเองสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ เพื่อกำหนดทิศทางของตัวเอง มนุษย์จดจำลักษณะสำคัญของสภาพแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์ (identity) จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มาเป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของรู้สึกปลอดภัย กล่าวคือ มนุษย์สามารถระบุตำแหน่ง (orientation) ของตนเองได้ว่าอยู่ในบริเวณจุดที่ผู้คนมาพบกัน พื้นที่ที่สามารถจดจำได้ สภาพแวดล้อมที่มีเอกลักษณ์ และมีความหมายชัดเจนได้ดีในท้องถิ่นแต่ละถิ่น

ซึ่งการรวมองค์ประกอบในการรับรู้ของเมืองจากผู้พบเห็น ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 อย่าง คือ ทางสัญจร (Paths) ขอบเขต (Edges) ย่าน (Districts) จุดศูนย์รวม (Nodes) และจุดหมายตา (Landmarks) โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ จะสร้างมโนทัศน์ในการรับรู้เมืองของผู้สังเกต หากสภาพแวดล้อมของเมืองมีการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสม ก็จะทำให้เกิดจินตภาพ (image of city) ที่ชัดเจนและส่งผลให้เมืองนั้นๆ มีความน่าประทับใจต่อผู้พบเห็นในที่สุด

ภาพลักษณ์ หรือจินตภาพของเมือง (Image of the city) ในการศึกษาของเควิน ลินซ์ (1977) พบว่าประกอบด้วย เอกลักษณ์ (Identity) โครงสร้าง (Structure) และความหมาย (Meaning) ส่วนประกอบทั้งสามต่างมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด สิ่งต่างๆ ที่ก่อให้เกิดจินตภาพได้ชัดเจน ต้องมีคุณสมบัติด้านเอกลักษณ์ และโครงสร้างอย่างชัดเจนปรากฏเป็นร่องรอยในความทรงจำแก่ผู้พบเห็น โดยเป็นมโนภาพของเมืองด้านความงามที่มีลักษณะเฉพาะอันชัดเจน แตกต่างไปจากเมืองอื่น อันชวนให้ระลึกถึงและจดจำได้ง่าย ซึ่งจะสะท้อนลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปของชุมชน ตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต หรือแม้กระทั่งสถาปัตยกรรม รวมถึงผู้คนและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนั้นๆ ต่อการรับรู้ของผู้คนที่อาศัยอยู่และพบเห็นได้จดจำรายละเอียดที่น่าประทับใจ และสร้างประสบการณ์ที่มีกับสภาพแวดล้อมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่นั้นๆ อย่างมีนัยสำคัญ

(3) แผนร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันชัย (2546) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่า ก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่าย เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด

การมีส่วนร่วมจึงมีการนิยามความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

WHO and UNICEF (1978) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะเป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม จัดทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ โดยความสมัครใจ

Erwin (1976) กล่าวถึง การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน การให้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนในการแก้ไขปัญหา ร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และมีการสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Peter and David (1984) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนไปสัมพันธ์กับเรื่องการสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเติบโตของการพัฒนาเมือง ผ่านการชี้แนะ และการช่วยเหลือโดยสมัครใจ ของประชาชนที่เข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินงานของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงานของประชาชนทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของเขาอย่างแข็งขัน

นรินทร์ชัย (2546) สรุปความหมายของ การมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมาก

ขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ซึ่ง Cohen and Uphoff (1980) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วม ตามหลักการทั่วไปว่า แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

- การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) เป็นสิ่งที่ได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำ ประโยชน์ให้แก่โครงการ ได้บ้างและจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

- การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) การพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและ ผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม

- การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) การแสดงความคิดเห็น ความชอบ และความคาดหวังที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติโครงการ ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้ UNEP (1981) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

- การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นไปโดยอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเอง เพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่มีได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งมีรูปแบบที่เป็นเป้าหมายแน่นอน

- การมีส่วนร่วมแบบชักนำ ซึ่งเป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบโดยทั่วไปของประเทศที่กำลังพัฒนา

- การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้รับผลกระทบระยะยาว และมีผลเสีย คือ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

กระบวนการมีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการที่จะกระจายอำนาจจากผู้มีอำนาจที่แต่เดิมมักจะใช้อำนาจเหนือ (power over หรือ power against) ตามทฤษฎีผู้มีอำนาจจะชอบที่จะใช้อำนาจเหนือ หากผู้มีอำนาจยังใช้อิทธิพลเหนือไปเรื่อยๆ อำนาจนั้นๆ ก็จะใช้ไม่ได้ เพราะอำนาจที่มีหรือไม่มีนั้น ไม่ใช่เรา “มี” หรือ “ไม่มี” “อำนาจ” แต่อยู่ที่คนอื่นๆ ที่อยู่รอบข้างหรือที่เราใช้อำนาจเหนือเขานั้น เขามองว่าเราเหมาะสมที่จะมีอำนาจเหนือหรือไม่ ซึ่งบางครั้งสำคัญกว่าด้วยซ้ำไป ฉะนั้นแทนที่จะใช้อำนาจเหนือ หันมาใช้ อำนาจร่วมกับ (power with) ลงมาพูดคุยหาทางออกที่ดีกว่าแทนการสั่งอย่างเดียว หลักของการมีส่วนร่วม จึงเป็นการบริหารจัดการจะมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับ “การตัดสินใจ” นั่นคือ การมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การตัดสินใจอย่างมีคุณค่าและอย่างชอบธรรม และต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (meaningful participations) ไม่วางระบบไว้ให้ดูเหมือนว่าได้จัดกระบวนการให้มีส่วนร่วมแล้วเท่านั้น ถ้าการตัดสินใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมมีความสมเหตุสมผลและชอบธรรมก็ต้องนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าผู้มีอำนาจเห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่เหมาะสม ขัดกับการตัดสินใจของการมีส่วนร่วมก็ต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรมที่จะเลือกตัดสินใจเช่นนั้น โดยที่สังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ (วันชัย, 2546)

(4) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations)

“อำนาจ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ทศนคติ จุดมุ่งหมาย ความต้องการ ค่านิยม เป็นความสามารถที่บุคคลหนึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอีกบุคคลหนึ่ง จนกระทั่งบุคคลนั้นทำสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามทิศทางใดทางหนึ่งตามผู้มีอำนาจต้องการได้ ภายใต้แรงผลักดัน 3 ประการ ได้แก่ แนวโน้มที่จำเป็นต้องเกิดประสิทธิผลจริง ความสัมพันธ์เชิงพึ่งพิง และบุคคลนั้นถูกจำกัดโดยบางอย่าง เช่น บรรทัดฐาน กฎระเบียบ กฎหมายชุมชน เป็นต้น (Robbin, (1983), French & Raven, (1986))

โดยมีแหล่งอำนาจแตกต่างกันไป (วิไลวรรณ, 2546) ได้แก่

- แหล่งอำนาจตามลักษณะส่วนบุคคล
- แหล่งอำนาจทางสังคม มาจาก 5 แหล่งของ French & Raven, (1986) เช่น อำนาจการให้รางวัล (Reward Power), อำนาจการลงโทษ (Coercive Power), อำนาจตามกฎหมาย (Legitimate Power), อำนาจความนับถือ (Referent Power), และอำนาจความเชี่ยวชาญ (Expert Power)
- แหล่งอำนาจในองค์การ ซึ่งเกิดจากการกระทำในกลุ่มคนในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน เกี่ยวข้องทั้งเป้าหมายส่วนบุคคลและส่วนองค์กร มีความแตกต่างกัน 4 แบบ คือ ตามโครงสร้าง (Structural Position), ลักษณะส่วนบุคคลหรือค่านิยม (Personal Characteristics), ความเชี่ยวชาญ (Expertise), การได้รับโอกาส (Opportunity)

ดังนั้น การเข้าถึงคุณลักษณะที่สำคัญของอำนาจ จะช่วยให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของอำนาจได้ชัดเจนขึ้น จุมพล, (2547) จึงแบ่งลักษณะของอำนาจว่า ประกอบด้วย

- มีความสัมพันธ์ (Relation) หมายถึง อำนาจที่เกิดจากความสัมพันธ์ของบุคคลหนึ่ง จากความความสัมพันธ์กันทางสังคม
- มีการพึ่งพา (Dependence) หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งมีอำนาจเหนือบุคคลหนึ่ง จากการพึ่งพาในอดีต
- มีความน่าจะเป็น (Probability) หมายถึง มีความน่าจะเป็นหรือเป็นไปได้ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะปฏิบัติตามผู้ใช้อำนาจ
- มีการขยายเขตอำนาจ (Power Expansion) หมายถึง อำนาจนั้นสามารถเพิ่มหรือขยายได้ เพราะยังมีอำนาจมากก็ยังมีแนวทางเลือกปฏิบัติได้มากขึ้น
- มีระดับหรือขั้นของอำนาจ (Degree)
- มีการแลกเปลี่ยนหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
- มีความเฉพาะเจาะจง (Specificity)

อำไพ (2542) สรุปว่า “อำนาจ” เป็นคำที่ยิ่งใหญ่ และมีความสำคัญต่อการปกครอง แต่การใช้อำนาจให้ประสบความสำเร็จอย่างราบรื่นและเกิดความพอใจต่อกันนั้น จำเป็นต้องมีศิลปะ หรือกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ที่หลากหลาย (Power Relation) เพื่อให้คนศรัทธา เชื่อถือ ยอมรับ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และเต็มความสามารถ

(5) บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากข้อมูลข้างต้น สอดคล้องกับเอกสารคำอธิบายของกรมที่ดิน (国土庁; kokudo chou) เรื่อง 21 世紀の国土のグランドデザインー地域の自立の促進と美しい国土の創造 วันที่เผยแพร่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1998 ซึ่งคู่มืออธิบายถึงที่มาและความสำคัญของแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 5 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลง

นโยบายครั้งใหญ่ของประเทศญี่ปุ่นเพื่อให้สามารถรองรับกับปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ในด้านจำนวนประชากรที่ลดลง ปัญหาผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนปัญหาและแนวทางการฟื้นฟูท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ที่เน้นให้ท้องถิ่นสามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง มีความปลอดภัยชีวิตความเป็นอยู่ ความอุดมสมบูรณ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมที่มีการกระตุ้นทางเศรษฐกิจ และเป็นสังคมที่เปิดสู่สังคมโลก

บทความวิชาการของ ชิเงรุ โชตะ (2014) เรื่อง 「地方創生」は政策目的か ～まち・ひと・しごと創生法（平成 26 年 11 月 28 日法律第 136 号）・地域再生法の一部を改正する法律（平成 26 年 11 月 28 日法律第 128 号）ได้อธิบายและวิเคราะห์ถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของกฎหมาย 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการสร้างเมือง คน และอาชีพ ค.ศ. 2014（まち・ひと・しごと創生法）และพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูท้องถิ่น（地域再生法の一部を改正する法律）ซึ่งมีส่วนสนับสนุนนโยบายของรัฐไปในทิศทางเดียวกัน คือ เพื่อรองรับปัญหาจำนวนประชากรที่ลดลงและแก้ไขปัญหาการกระจุกตัวของประชากรในเมืองหลวง

บทความวิชาการของ โองาวะ โอซามุ (2013) เรื่อง 地域活性化と地方創生 ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ และความแตกต่างระหว่างแนวคิดด้านการฟื้นฟูท้องถิ่น（地域活性化）และการสร้างภูมิภาค（地方創生）ซึ่งแต่เดิมประเทศญี่ปุ่นจะเริ่มต้นจากแนวคิดการฟื้นฟูท้องถิ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากการฟื้นฟูท้องถิ่นเชิงสังคมมาเป็นการฟื้นฟูท้องถิ่นเชิงเศรษฐกิจ แต่ต่อมาก็ได้มีการเปลี่ยนชื่อเรียกใหม่เป็นการสร้างภูมิภาคแทน แต่ไม่ว่าจะใช้ชื่อเรียกอะไร ประเด็นที่สำคัญคือ ทั้งสองแนวคิดต่างเป็นนโยบายที่ส่งเสริมและต่อยอดในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่เกิดจากปัญหาประชากรที่ลดลงและเป็นสังคมผู้สูงอายุ

งานวิจัยของ สีสือ ทะกะชิ (2011) เรื่อง 文化・芸術による地域活性化～活性化のための施策の方向～ กล่าวถึง อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อท้องถิ่น การใช้ศิลปะและวัฒนธรรมในการฟื้นฟูท้องถิ่น ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการสร้างสรรค์บรรยากาศของศิลปะ ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งประสบความสำเร็จในการใช้ศิลปะและวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น เทศกาลศิลปะเซโตะอุจิโคะคุไซเกจซีไร (瀬戸内国際芸術祭 Setouchi Triennale) ซึ่งจัดขึ้นทุกสามปีที่ท่าเรือทะเลมะตีสึ จังหวัดโอคะยะมะ ซึ่งส่งผลต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากและยังได้กล่าวถึงการใช้ศิลปะที่เป็นเนื้อหาในละครที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวติดตามมาท่องเที่ยวในพื้นที่

งานวิจัยที่กล่าวถึงการใช้วัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว นั้น ยังมีงานวิจัยของ โทะระชะวะ คะซุยุกิและคณะ(2012) เรื่อง 東京における地域活性化の取組 — コミュニティの再生と伝統・文化の活用 — กล่าวถึง ตัวอย่างของการใช้ศิลปะและวัฒนธรรมในการฟื้นฟูชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นในเขตกรุงโตเกียว โดยเริ่มจากการกล่าวถึงสภาพทั่วไปของย่านการค้าในกรุงโตเกียวในปัจจุบันที่มีสภาพถดถอยลง มีร้านค้าหลายแห่งปิดตัวลงซึ่งเกิดจากปัญหาประชากรลดลง พื้นที่ที่มีการฟื้นฟูคือ ย่านชินะงาวะ ในกรุงโตเกียว ซึ่งเคยเป็นที่พักริมทางในสมัยเอโดะ มีการตั้งกลุ่มของประชาชนเป็นกลุ่มมะจิซุคุริ ศึกษาหาจุดเด่นของชุมชน และร่วมมือกันฟื้นฟูชุมชน ในย่านร้านค้าโดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรม และยังมีตัวอย่างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในพื้นที่เขตโอเทะมะจิ มะรุโนะอุจิ และยูระคุโจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างการจัดการพื้นที่ (Area Management) จากหลายฝ่ายในชุมชนนั้น

งานวิจัยของซุนอิชิ วาตานาเบะ (2006) เรื่อง The Historical Analysis of the Kunitachi Machizukuri Movement: Its nature and the Role of Professor Shiro Masuda กล่าวถึง การสืบค้นของที่มาที่ไปของมะจิซุคุริ ที่หลากหลายมิติทั้งในเรื่องของความหมายของคำ วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของมะจิซุคุริ วิวัฒนาการความเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลง ของมะจิซุคุริที่เป็นเหตุและผล ความสัมพันธ์ระหว่างมะจิซุคุริกับการวางแผนเมือง และบทบาทของคนที่มื่ออิทธิพลต่อมะจิซุคุริ

งานวิจัยของมาซาฮิโระ ฮายาชิ และอิโรชิ นากาฮาระ (2006) จากมหาวิทยาลัย Sapporo City ได้กล่าวถึงเทคนิคและผู้เล่นในการฟื้นฟูท้องถิ่นในแนวทางที่แตกต่างจากเดิม ซึ่งจะเริ่มต้นจากการให้ความสำคัญกับการออกแบบเพื่อพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ตลอดจนการวิสัยทัศน์ในอนาคต ทั้งทางด้านโครงสร้างของการออกแบบพื้นที่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชาสัมพันธ์ ฯลฯ เพื่อมองหาความเป็นไปได้และป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น โดยเป็นทำงานร่วมกันของนักออกแบบ นักท่องเที่ยว นักเรียน ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง กับชุมชนอย่างเป็นเครือข่าย เพื่อพิจารณาผลกระทบของการเติบโตที่เกิดขึ้นในสถาปัตยกรรมเก่าแก่ ผ่านกิจกรรมต่างๆ เพื่อฟื้นฟูท้องถิ่นในเมือง และชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเมือง เพื่อฟื้นฟูชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วม
ที่มา: Sapporo City University (日本デザイン学会 Japanese Society for Science of Design)

จากบทความและงานวิจัยดังกล่าว พบว่า วิธีการหนึ่งที่ประเทศญี่ปุ่นใช้เพื่อปรับปรุงฟื้นฟูท้องถิ่นและการสร้างเมือง คน และอาศัยอย่างหนึ่งในปัจจุบัน คือ การออกแบบสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเมือง [Tochizukuri] เช่น การอนุรักษ์ การปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคาร การปรับปรุงออกแบบสภาพแวดล้อม การสร้างความมั่นคงด้านการอยู่ และการสร้างอาคารใหม่ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างสถาปนิก นักวางผังเมือง หน่วยงานท้องถิ่น และชุมชน ให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละเมืองทั้งทางด้านเอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมายของเมืองนั้นๆ อย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งมีรากฐานมาจากการฟื้นฟูเมืองอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งไม่ใช่เพียงการกำหนดข้อบัญญัติท้องถิ่น เรื่องการกำหนดควบคุมความสูงอาคาร ขนาดแปลงที่ดิน การติดตั้งป้ายโฆษณา รูปแบบรั้วเช่น ข้อบัญญัติท้องถิ่นของชุมชนไทชิโด ค.ศ.1990 เท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสร้างรูปแบบที่เชื่อมโยงระหว่างความเป็นส่วนตัว และกลุ่มคนในบ้าน เพื่อบ้าน ชุมชน พื้นที่สาธารณะ และภูมิภาค (Carola Hein) ดังบทความวิชาการต่างๆ ในหนังสือ 「建築とまちづくり」 และ 「まちづくりのはじまりをデザインする」 โดยสามารถสะท้อนออกมาทั้งทางด้านลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจของพื้นที่ การเมือง และแนวทางการสนับสนุน ของหน่วยงานท้องถิ่น ตลอดจนสถิติการอยู่อาศัยของคนวัยอื่นๆ และนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

小川長「地域活性化とは何か」『地方自治研究』28-1、2013年、pp.67-70

小田切徳美『農山村は消滅しない』、岩波新書、2014年

- 瀬田史彦「地域活性化と広域政策」『広域計画と地域の持続可能性』（大西隆編著）第3章、学芸出版社、2010年、pp.52-72
- 総務省統計局『日本の統計²⁰¹⁵』、日本統計協会、2015年
- 田村秀『自治体崩壊』、イースト新書、2014年
- 内閣府『高齢社会白書（平成²⁷年版）』、2015年
- 北海道総合研究調査会『地域人口減少白書』、生産性出版、2014年
- 増田寛也『地方消滅』、中公新書、2014年
- 山下佑介『地方消滅の罨』ちくま新書、2014年
- 筒井 隆志, (2011). 『文化・芸術による地域活性化～活性化のための施策の方向～』 立法と調査 vol.326, 106-116, January 2011, pp.77-89
- 寅澤 一之, (2012) 『東京における地域活性化の取組 — コミュニティの再生と伝統・文化の活用 —』 立法と調査 vol.335, December 2012, pp.76-101
- 建築とまちづくり. Website: <http://www.shinken-nuae.org/kenmachi/>
- 日本デザイン学会 JAPANESE SOCIETY FOR THE SCIENCE OF DESIGN –JSSD. Website: <http://jssd.jp/portfolio-item/beginning-for-town-development>
- André Sorensen, (2015). Changing Governance of Shared Spaces: Machizukuri in historical institutional perspective. Website: https://www.researchgate.net/publication/269037678_Changing_Governance_of_Shared_Spaces_Machizukuri_in_historical_institutional_perspective.
- André Sorensen and Carolin Funck, (2007). Living cities in Japan: citizens' movements, machizukuri and local environments. London: New York.
- French, J. & Raven, B, (1968). The bases of Social Power. New York. Harper & Row.
- Mishima Nobuo. A study into the practice of michizukuri (community building) in japan. Website: <http://www.essaydocs.org/a-study-into-the-practice-of-machizukuri-community-building-in.html?page=10>
- Kevin Lynch, (1960). Image of city. The MIT Press: Los Angeles.
- Robbin, S. P., (1983). Essentials of organization behavior. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Indiana University Book Store.
- Watanaba J. S., (2006). The Historical Analysis of the Kunitachi Machizukuri Movement: Its Nature and the Role of Professor Shiro Masuda.
- เทศศักดิ์ เตชะกิจจจร, (2559). เขตอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทรงคุณค่าในประเทศไทยญี่ปุ่น. (In Thai) [District for Preservation in DENKEN System JAPAN]. มุลินีธีสร้างฐานถิ่น. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ.
- นิรมล กุลศรีสมบัติ และพรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์. กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชนประเทศไทยญี่ปุ่น. UDCC: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยงธนีสร์ พิมลเสถียร (2556). การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง. กรุงเทพฯ; คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยงธนทร์ พิมลเสถียร (2547). โครงการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น. รายงานฉบับสมบูรณ์ ภาค วิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง.

วิทยาลัยโยนก และ Composition A (2547). โครงการศึกษาเพื่อวางกรอบในการปรับปรุงและพัฒนาชุมชน กาดกองต้า (ตลาดจีน) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. รายงานฉบับสมบูรณ์ เสนอต่อสำนักงานจังหวัดลำปาง.

อัมเรศ เทพมา และเทิดศักดิ์ เตชะกิจจกร, (2559). รูปแบบการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในประเทศไทย. เจ-ดี : วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559).

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อถอดบทเรียน กระบวนการ และปัจจัยของการฟื้นฟูท้องถิ่นในญี่ปุ่น ในมิติของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน ภายใต้บทบาทด้านความสัมพันธ์และร่วมมือระหว่างภาคมหาวิทยาลัย กับการทำงานร่วมกับท้องถิ่น และชุมชน

- (1) ศึกษามุมมอง และทัศนคติของผู้เกี่ยวข้อง จากการเชื่อมโยงนโยบาย และการบริหารจัดการของท้องถิ่น สู่ชุมชน กับการทำงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญภาคมหาวิทยาลัย
- (2) ถอดผังโครงสร้าง แนวคิด และวิธีการจัดการในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนชนบทในมิติต่างๆ ของการฟื้นฟูท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่น ภายใต้บทบาทของมหาวิทยาลัย
- (3) นำเสนอตัวชี้วัด และปัจจัยที่มีผลต่อการผลักดันการทำงานของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) กับภาคมหาวิทยาลัย และเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน ภายใต้กรอบของแนวทางมาจิซุกุริอย่างยั่งยืน

3.2 เพื่อเสนอแนะนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน จากการฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นแบบมาจิซุกุริในประเทศญี่ปุ่น สู่การพัฒนาในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย

- (1) ศึกษากระบวนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนชนบทของประเทศไทย ในรูปแบบความสัมพันธ์และการสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น ชุมชน และภาคมหาวิทยาลัย
- (2) เสนอแนะนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย จากบทเรียนการฟื้นฟูท้องถิ่นแบบมาจิซุกุริในประเทศญี่ปุ่น

4. กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ

4.1 แผนกิจกรรมหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งผลลัพธ์ (Output) ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมหลัก/กิจกรรมรอง	ช่วงระยะเวลาดำเนินการ	จำนวนวันที่ใช้	ผู้รับผิดชอบ
3.1 เพื่อถอดบทเรียน กระบวนการ และปัจจัยของการฟื้นฟูท้องถิ่นในญี่ปุ่น ในมิติของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน ภายใต้บทบาทด้านความสัมพันธ์และร่วมมือระหว่างภาคมหาวิทยาลัย กับการทำงานร่วมกับท้องถิ่น และชุมชน				

(1) ศึกษามุมมอง และทัศนคติของผู้เกี่ยวข้อง จากการเชื่อมโยงนโยบาย และการบริหารจัดการของท้องถิ่น สู่ชุมชน กับการทำงานร่วมกับผู้ช่วยเชี่ยวชาญภาคมหาวิทยาลัย	(1.1) กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารที่สืบค้นเพิ่มเติมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของมะจิซุกรีในลักษณะต่างๆ และข้อมูลพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น เพื่อออกแบบโครงสร้างการเก็บข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนชนบท ภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น และชุมชน	เดือนที่ 1-2	20 วัน	ดร.อัมพิกา และผู้ช่วยวิจัย
(2) ถอดผังโครงสร้าง แนวคิด และวิธีการจัดการในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนชนบทในมิติต่างๆ ของการฟื้นฟูท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่น ภายใต้บทบาทของมหาวิทยาลัย	(2.1) กิจกรรมการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ 3 ส่วนพื้นที่ประเทศญี่ปุ่น ดังนี้ - ภาคมหาวิทยาลัย เช่น คณาจารย์ และผู้บริหาร จำนวน 5 คน - ภาครัฐแลหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 หน่วยงานตามลำดับ (ระดับชุมชน, ระดับเมือง, ระดับจังหวัด) จำนวน 3 คน	เดือนที่ 3	5 วัน	ดร.อัมพิกา
	(2.1) กิจกรรมการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึกภาคประชาชน จำนวน 10 คน	เดือนที่ 4	5 วัน	ดร.อัมพิกา
(3) นำเสนอตัวชี้วัด และปัจจัยที่มีผลต่อการผลักดันการทำงานของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) กับภาคมหาวิทยาลัย และเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน ภายใต้กรอบของแนวทางมาจิซุกรีอย่างยั่งยืน	(3.1) กิจกรรมประมวลผลการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสังเคราะห์บทเรียนการอนุรักษ์ และการฟื้นฟูชุมชนชนบทในประเทศญี่ปุ่น จากโครงสร้างมุมมอง และแนวคิดการทำงานแบบมาจิซุกรี ร่วมกันระหว่างภาคมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น และชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงกับองค์กรอิสระอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 5-6	15 วัน	ดร.อัมพิกา และผู้ช่วยวิจัย
	(3.2) กิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล	เดือนที่ 6	10 วัน	ดร.อัมพิกา และผู้ช่วยวิจัย
3.2 เพื่อเสนอแนะนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน จากการฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นแบบมาจิซุกรีในประเทศญี่ปุ่น สู่การพัฒนาในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย				

(1) ศึกษากระบวนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนชนบทของประเทศไทยในรูปแบบความสัมพันธ์และการสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น ชุมชน และภาคมหาวิทยาลัย	(1.1) กิจกรรมลงพื้นที่ชนบทประเทศไทย และการสัมภาษณ์เชิงลึกชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรที่เกี่ยวข้อง	เดือนที่ 7-8	16 วัน	ดร.อัมพิกา และผู้ช่วยวิจัย
	(1.2) กิจกรรมการประชุมร่วมกับภาคมหาวิทยาลัย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาร่วมกัน	เดือนที่ 9	8 วัน	ดร.อัมพิกา และผู้ช่วยวิจัย
	(1.3) กิจกรรมวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน	เดือนที่ 10	10 วัน	ดร.อัมพิกา
(2) เสนอแนะนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย จากบทเรียนการฟื้นฟูท้องถิ่นแบบมาจิซูกุริในประเทศญี่ปุ่น	(2.1) กิจกรรมประมวลผลสรุปผลการศึกษา และรวบรวมรูปเล่มรายงาน	เดือนที่ 10-12	21 วัน	ดร.อัมพิกา และผู้ช่วยวิจัย

4.2 ผลที่คาดว่าจะได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา (แบ่งเป็นราย 6 เดือน หรือราย 3 เดือน ขึ้นอยู่กับระยะเวลาโครงการ)

เดือนที่	กิจกรรม (activities)	ผลงานที่คาดว่าจะได้รับ (outputs)
6 เดือนที่หนึ่ง	(1) กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลและทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารที่สืบค้นเพิ่มเติม จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของมะจิซูกุริในลักษณะต่างๆ และข้อมูลพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น เพื่อออกแบบโครงสร้างการเก็บข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนชนบท ภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น และชุมชน (2) กิจกรรมการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ 3 ส่วน พื้นที่ประเทศญี่ปุ่น ดังนี้ - ภาคมหาวิทยาลัย เช่น คณาจารย์ และผู้บริหาร จำนวน 4-5 คน - ภาครัฐแลหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 หน่วยงาน ตามลำดับ (ระดับชุมชน, ระดับเมือง, ระดับจังหวัด) - ภาคประชาชน จำนวน 10 คน (3) กิจกรรมประมวลผลการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสังเคราะห์บทเรียนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนในประเทศญี่ปุ่น จากโครงสร้าง มุมมอง และแนวคิดการทำงานด้านการฟื้นฟูท้องถิ่นแบบมาจิซูกุริ ร่วมกันระหว่างภาคมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น ชุมชน และองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (4) กิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล	(1) ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาท แนวคิด การบริหารจัดการ และกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนภายใต้แนวทางมะจิซูกุริ ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนต้นแบบ (2) ได้เข้าใจมุมมองและทัศนคติด้านการพัฒนาและฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น สถานการณ์ของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และวิธีการปรับปรุงฟื้นฟู และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนในมิติต่างๆ ทั้งเชิงพื้นที่ เชิงสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งเชิงการออกแบบชุมชน (3) ได้แนวทางการวิจัยและข้อมูลการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างภาคมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น และชุมชน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มต่างๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการนำเสนอแนวทางและแผนการพัฒนาพื้นที่ในชนบทประเทศไทยต่อไป

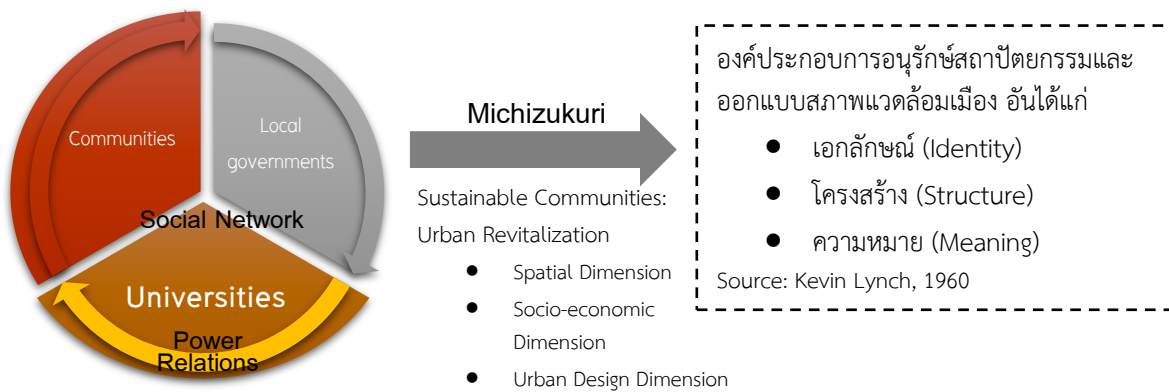
6 เดือนที่สอง	(1) กิจกรรมลงพื้นที่ชนบทประเทศไทย และการสัมภาษณ์เชิงลึกชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรที่เกี่ยวข้อง (2) กิจกรรมการประชุมร่วมกับภาคมหาวิทยาลัย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาาร่วมกัน (3) กิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจ สังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์ (4) กิจกรรมประมวลผลสรุปผลการศึกษา และรวบรวมรูปเล่มรายงาน	(1) ได้ข้อมูลปัจจุบันของพื้นที่ และโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนท้องถิ่นประเทศไทยปัจจุบันในมิติต่างๆ (2) ได้แนวทางและแผนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนตามแนวทางฟื้นฟูท้องถิ่นแบบมาจิซูกุริ เพื่อเสนอต่อภาครัฐ และองค์กรต่างๆ สามารถนำไปการปรับใช้อย่างเหมาะสมต่อไป
---------------	--	---

5. แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับสมมุติฐานการวิจัย พื้นที่ที่ศึกษา และวิธีการวางแผนการดำเนินงานรวมทั้งวิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) วิธีการเก็บข้อมูล ฯลฯ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาและถอดบทเรียนแนวคิดด้าน “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน” ภายใต้นโยบายของรัฐ เครื่องมือทางด้านกฎหมาย สู่แนวทางการปฏิบัติใช้โดยใช้บทบาทและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) จากความเชี่ยวชาญวิชาการของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในมิติการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมเมืองต่างๆกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนตามแนวทางมาจิซูกุริ ตลอดจนเกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาในเชิงปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนของการฟื้นฟูท้องถิ่นที่สามารถรองรับกับการอยู่อาศัยในปัจจุบันที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศในเรื่องของเมือง คน อาชีพ จากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน สำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเชิงลึก และข้อมูลสถิติต่างๆ เป็นตัวอ้างอิงในการกำหนดแนวทางและวิธีการศึกษาที่เกี่ยวข้องของประเทศญี่ปุ่น ภายใต้แนวคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมเมือง ทั้งการสร้างเอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมายของชุมชน ดังภาพที่ 3 สู่การนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทย ได้แก่

- กรอบแนวคิดด้าน “Machizukuri” การศึกษาวิถี การบวกรสร้างและฟื้นฟูเมืองของประเทศญี่ปุ่นในกรณีต่างๆในความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน
- กรอบแนวคิดด้าน “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน” การถอดบทเรียนมิติเชิงพื้นที่ สังคม-เศรษฐกิจ และการออกแบบเมือง ภายใต้เอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมายของแต่ละชุมชน
- กรอบแนวคิดด้าน “การมีส่วนร่วมของชุมชน” การบวกรการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน และภาคส่วนต่างๆ ตามแนวทางมาจิซูกุริ
- กรอบแนวคิดด้าน “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations)” บทบาท ปัจจัย ทัศนคติ และการสร้างความน่าเชื่อถือ เพื่อผลักดันให้เป้าหมายของการพัฒนา และฟื้นฟูในระดับท้องถิ่นให้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

(1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาปัจจัยการฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น โดยจะศึกษาในรอบของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนภายใต้การทำงานร่วมกับภาคมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางและแผนยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่การปฏิบัติใช้โดยหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นในอนาคต

(2) ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยมีระยะเวลาการวิจัยคือ 1 ปี โดยในช่วงแรกผู้วิจัยและทีมคณະนักวิจัยจะทำการเลือกพื้นที่ชุมชนฮิเซนฮามา (Hizen-hama) เมืองคาชิม่า จังหวัดซากะ ในประเทศญี่ปุ่น เพื่อถอดบทเรียนมิติด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนของผู้เชี่ยวชาญในมหาวิทยาลัยร่วมกับชุมชน และในช่วงที่สองจะมีการเลือกพื้นที่ชุมชนตลาดจิ้น (กาดก้องดำ) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในประเทศไทย เพื่อทำการวิเคราะห์สถานการณ์และนำเสนอแนวทางและแผนเชิงนโยบาย จากบทเรียนในประเทศญี่ปุ่นสู่การปฏิบัติใช้ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชนบทประเทศไทย

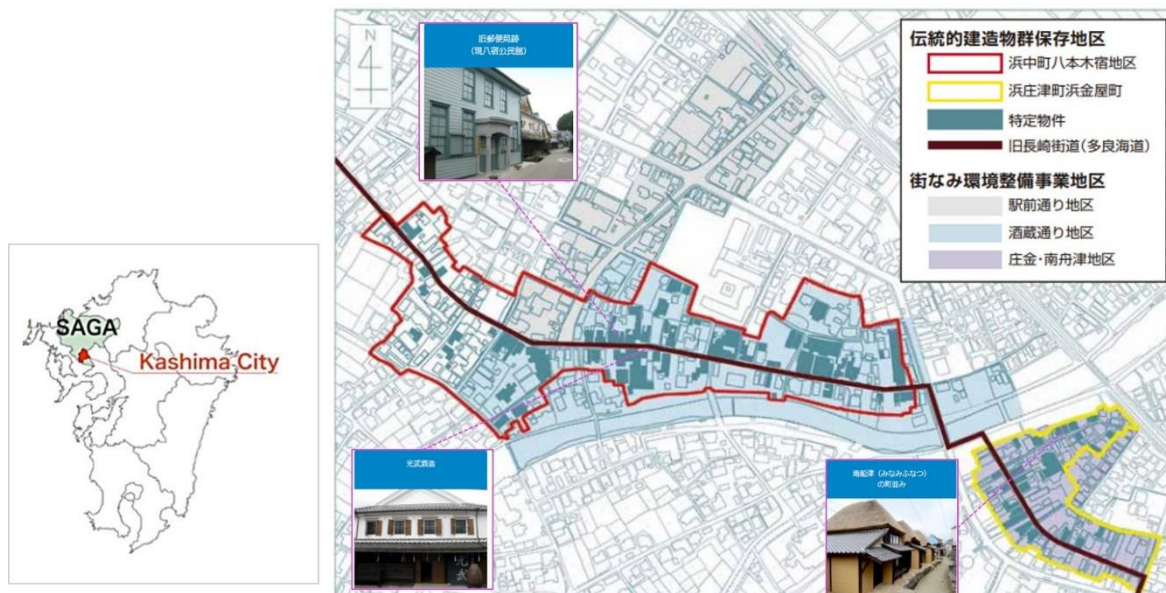
พื้นที่ทำการวิจัย

(1) พื้นที่ในประเทศญี่ปุ่น

ชุมชน Hizen-hama เมือง Kashima จังหวัดซากะ (Saga)

เมือง Kashima ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของทะเลอะริเอเกะ (Ariake) โดยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดซากะ (Saga) ประสบความสำเร็จโดยถูกกำหนดเป็นเขตในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูท้องถิ่นหลายด้าน เช่น เขตพิเศษปฏิรูปโครงสร้างซึ่งเป็นต้นแบบทั่วประเทศ (構造改革特区全国展開等) เขตฟื้นฟูท้องถิ่น (地域再生) และเขตส่งเสริมกิจการให้กลับมามีชีวิตชีวา (地方の元気再生事業)

โดยเฉพาะชุมชน Hizen-hama เป็นชุมชนที่จัดอยู่ในประเภทของ **Streetscapes related to industry** (産業と結びついた町並) (mine town, historic industrial town) ตั้งอยู่ริมแม่น้ำฮามา (Hama) กล่าวคือ พื้นที่ที่เคยเป็นเมืองที่พัฒนาขึ้นโดยการผลิตโดยใช้วัสดุและเทคโนโลยีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ในเมืองเหล่านี้จะมีช่างฝีมือและธุรกิจการค้าที่ขายผลิตภัณฑ์ สนับสนุนอุตสาหกรรมและความหลากหลายที่แสดงออกตามถนน 2 ข้างทาง ในหลาย ๆ แห่งของถนนสายนี้ยังคงมีการเชื่อมต่อกับอุตสาหกรรมในท้องถิ่นที่สามารถพบเห็นได้จนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 6 แผนผังชุมชน และอาคารสำคัญในชุมชน

ที่มา Kashima City from <http://www.city.saga-kashima.lg.jp/main/324.html>

ซึ่งชุมชนฮิเซนฮามะนี้ ประกอบไปด้วยอาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรมทำสาเกที่มีชื่อเสียง และทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของแม่น้ำฮามะ แบ่งเป็น 2 ส่วน (เทิดศักดิ์, 2559) คือ

1) เมืองท่า Port Town (สีเหลือง) ซึ่งมีความสำคัญภายในเขตการปกครองของตระกูล Kashima ในยุค Kinsei และได้รับการพัฒนาให้เป็นเมืองพักแรมของช่างตีเหล็ก พ่อค้า ตลอดจนลูกเรือที่ขนส่งสินค้าในเวลาต่อมา ทั้งนี้โครงสร้างของเขตการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทรงคุณค่าแบบ Hamashotsumachi - Hamakanayamachi ที่ล้อมรอบด้วยถนนทางหลวงสาย Tarakai และตรอกซอกซอยต่างๆ และมีเครือข่ายลำน้ำทอดตัวขนาดอยู่ในบริเวณพื้นที่ริมถนนและพื้นที่หลังบ้าน ซึ่งได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่อดีต โดยเมื่อผนวกกับทิวเรือนร้านค้า Machiya ที่มีหลังคาด้วยหญ้า Kaya และกระเบื้องดินเผา Sangawara ส่งผลให้พื้นที่เขตการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทรงคุณค่าแห่งนี้มีภูมิทัศน์ของเมืองท่าและย่านการค้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

2) เมืองอุตสาหกรรมประวัติศาสตร์ Historic Industrial Town (สีแดง) เป็นเขตการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทรงคุณค่าแบบ Hamanakamachi - Hashihongishuku ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำฮามะ โดยมีทางหลวง Tarakai ทอดผ่านบริเวณกลางชุมชน ในอดีตถูกใช้เป็นชุมทางที่พักแรมทั่วไป จนพัฒนากลายเป็นแหล่งผลิตเหล้าสาเกที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมา โดยมรดกภูมิทัศน์สำคัญประกอบด้วยโครงข่ายตรอกซอกซอย เครือข่ายลำน้ำดั้งเดิม และกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น โรงเหล้าขนาดใหญ่ลักษณะโครงสร้างดิน, เรือนร้านค้า Machiya ลักษณะ Igura-tsukuri ที่มีโครงสร้างกันไฟ และลักษณะ Shin-kabe ที่มีหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผา Sangawara และมุงด้วยหญ้า Kaya, กลุ่มบ้านเรือนนักรบซามูไร, และกลุ่มสถาปัตยกรรมผสมรูปแบบตะวันตกอื่นๆ ความหลากหลายของอาคารที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนของย่านนี้ ช่วยสร้างให้ชุมชนเกิดภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์แบบกลุ่มโรงเหล้าที่สวยงาม

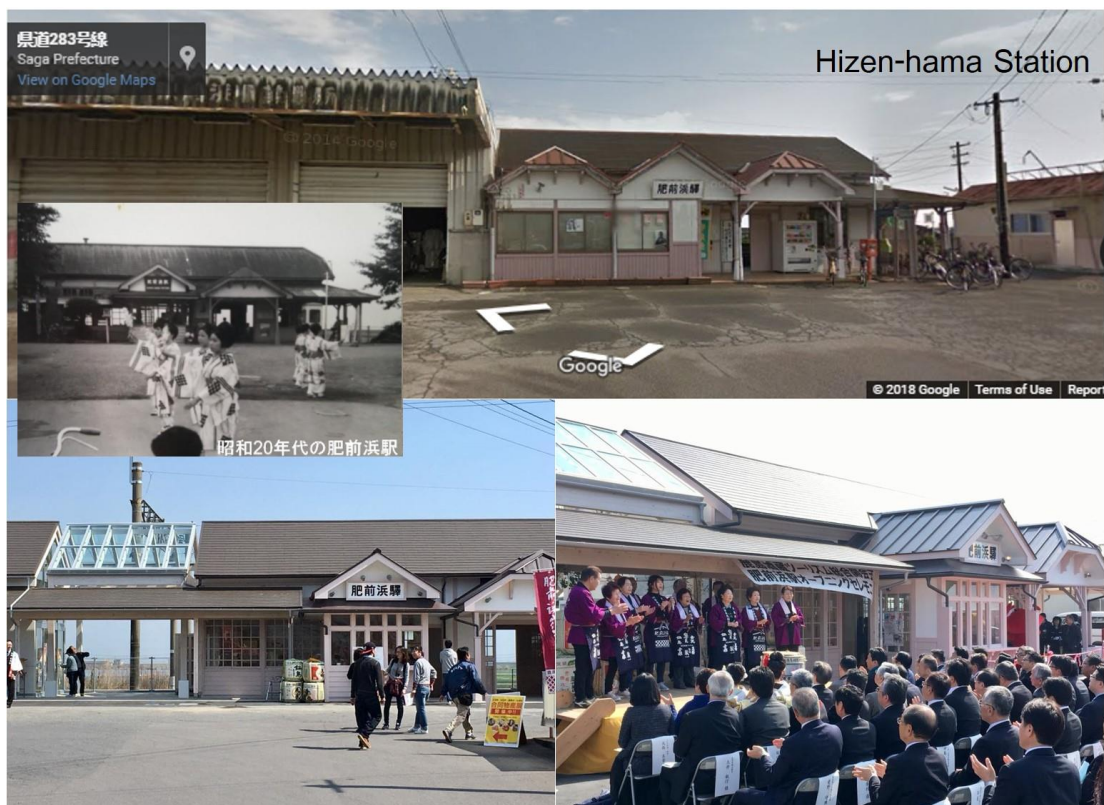
ภายใต้การเชื่อมโยงการพัฒนาของพื้นที่ 2 ส่วนนี้ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวทางการฟื้นฟูชนบทของมาจิซึกุริ กับการผลักดันของมหาวิทยาลัยท้องถิ่น คือ มหาวิทยาลัยซากะ (Saga University) จังหวัดซากะ จึงได้รับการปรับปรุงฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องจากแหล่งทุนต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่น ทั้งทางด้านการสถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนให้เกิดความเหมาะสม เช่น การอนุรักษ์อาคารต่างๆ ที่สำคัญ (Denken) การฟื้นฟูพื้นที่ริมน้ำคาโมะ และแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน จนทำให้เกิดกลุ่มคนรุ่นใหม่กลับมาทำงานในพื้นที่ และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่มากขึ้นจนถึงปัจจุบันภายใต้การมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชนตามแนวทางของมาจิซึกุริ กับการผลักดันของมหาวิทยาลัยท้องถิ่น คือ มหาวิทยาลัยซากะ (Saga University) จังหวัดซากะ ได้รับการปรับปรุงฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องจากแหล่งทุนต่าง โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่น ทั้งทางด้านการสถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนให้เกิดความเหมาะสม เช่น การอนุรักษ์อาคารต่างๆที่สำคัญ (Denken) จนทำให้เกิดกลุ่มคนรุ่นใหม่กลับมาทำงานในพื้นที่มากขึ้น

ภาพที่ 7 (ซ้าย) พื้นที่ประชุม และ(ขวา) ผู้นำชุมชน และอาจารย์มิซึมา โนบุโอะ อาจารย์มหาวิทยาลัยซากะ และ ผู้ประสานงานโครงการ

ที่มา JSPS document from <http://www.essaydocs.org/a-study-into-the-practice-of-machizukuri-community-building-in.html?page=10;>

ภาพที่ 8 การปรับปรุงฟื้นฟูสภาพแวดล้อมสถานีรถไฟริมทางของชุมชนปี 2561
ที่มา เว็บไซต์ Facebook 肥前浜宿水とまちなみの会

保存整備の急がれる保存地区

全国伝統的建造物群保存地区協議会 平成30年(2018)4月1日現在 117地区

○=今年度追加地区

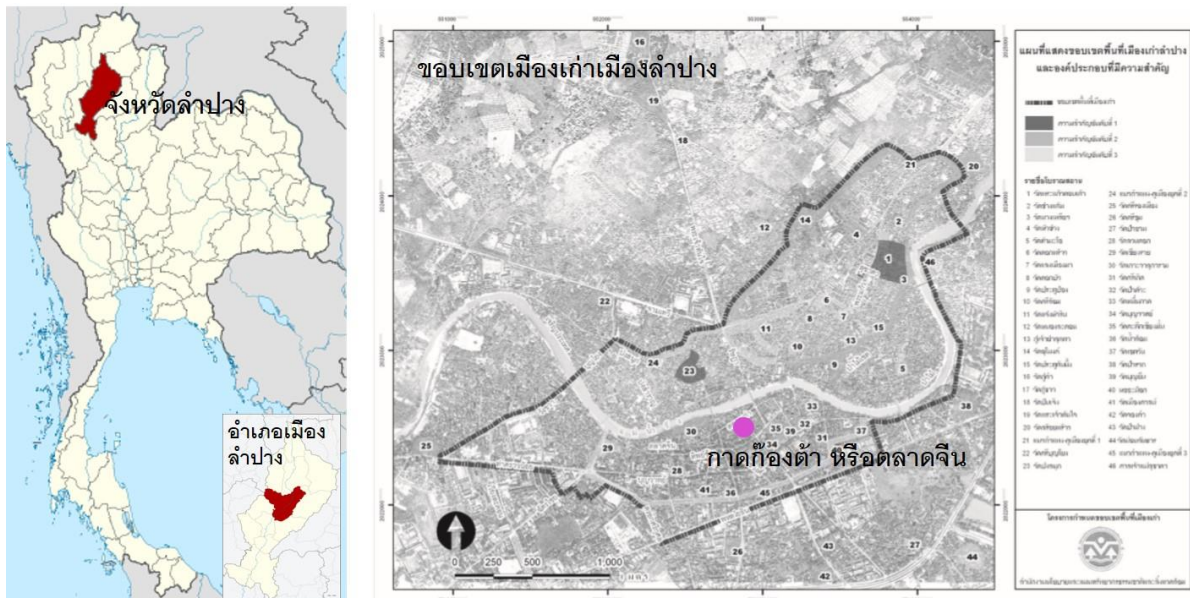
ภาพที่ 9 ตำแหน่งเขตอนุรักษ์สถาปัตยกรรมทรงคุณค่าในประเทศไทยปัจจุบัน
ที่มา : DENKEN map Retrived Aug, 10 2018 from <http://www.denken.gr.jp/>

(2) พื้นที่ในประเทศไทย

ชุมชนตลาดจีน (กาดกองต้า) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ในเบื้องต้นทีมผู้วิจัยพิจารณาเลือกเมืองเก่า (เขารางค์นคร) จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็น 1 ใน 27 พื้นที่โครงการอนุรักษ์เขตเมืองเก่าของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) และปัจจุบันกำลังจัดทำโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า จังหวัดลำปาง ปี 2561 ซึ่งเป็นโครงการที่รักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อดำรงอัตลักษณ์และกระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง

กาดกองต้า เป็นตลาดที่เคยรุ่งเรืองในอดีต ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำวัง อำเภอเมืองลำปาง จากการศึกษาข้อมูลกาดกองต้าเพื่อวางกรอบในการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนของสำนักงานจังหวัด และสมาคมศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม ปี 2547 (มหาวิทยาลัยโยนก และคณะ, 2547) พบว่า กาดกองต้า (ตลาดจีน) ก่อตั้งขึ้นปี 2430-2440 เป็นศูนย์กลางการค้าขายทางเรือที่สำคัญสมัยที่ลำปางเป็นศูนย์กลางการทำไม้สักของภาคเหนือ เนื่องจากลำปางอุดมไปด้วยไม้สัก จึงมีการให้สัมปทานป่าไม้ เช่น บริษัทบริติชบอร์เนียว และบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา เป็นต้น จึงทำให้ชนหลายชาติเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ ทั้งชาวอังกฤษ ไทลื้อ จีน และพม่า ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่บริเวณกาดกองต้าเป็นพื้นที่จอดเรือ ขนถ่ายสินค้าขึ้นลง และรวบรวมท่อนซุงจากป่าต่างๆ เพราะเป็นช่วงแคบและตื้น ก่อนนำล่องสู่เมืองปากน้ำโพ (นครสวรรค์) ตลอดจนการค้าทางบกที่เชื่อมโยงกิจกรรมดังกล่าวเข้ามา เริ่มตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2372 เป็นต้นมา จนกระทั่งทำให้การค้าเริ่มซบเซาลงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 การค้าลอบทหาหลง กลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน คงเหลือเพียงรูปแบบสถาปัตยกรรม อาคารเก่าที่มีคุณค่ามากมาย เช่น เรือนปั้นหยา เรือนมะนิลา และตึกฝรั่งที่สร้างขึ้นและเปิดหน้าร้าน เพื่อขายสินค้า ซึ่งที่ดินกรรมสิทธิ์ส่วนใหญ่เป็นของเอกชนที่ได้รับตกทอดจากบรรพบุรุษ การพัฒนาอาคารจึงค่อนข้างแตกต่างจากพื้นที่ของราชการ เช่น กรมศิลปากร หรือที่ดินราชพัสดุ เช่นเดียวกับพื้นที่ในเมือง แต่ด้วยลักษณะเชิงพื้นที่และสภาพแวดล้อมของชุมชนในอดีต จึงกลายเป็นองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของเมืองตามไปด้วย

ภาพที่ 10 ตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดลำปาง ขอบเขตเมืองเก่า และชุมชนกาดกองต้า
ที่มา อัมเรส เทพมา และเท็คศักดิ์ เตชะกิจขจร, 2559

ภาพที่ 11 ผังอาคารเก่า ชุมชนกาตองต้า
ที่มา กาตองต้าถนนคนเดิน from <http://www.kadkongta.com/>

พื้นที่กาตองต้า จึงมีความคล้ายคลึงกับพื้นที่ในประเทศญี่ปุ่นที่ได้เลือกไว้ ทั้งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และประเพณี ตลอดจนลักษณะอาคารสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ แต่ยังคงการศึกษาอย่างจริงจังในมิติต่างๆ ของพื้นที่และกระบวนการพัฒนาชนบทในพื้นที่ดังกล่าว ทำให้มีความน่าสนใจในการศึกษาความเป็นไปได้ และนำเสนอนโยบายและแผนการพัฒนาพื้นที่ จากการนำบทเรียนของการฟื้นฟูชนบทแบบมาจิซุกุริ ภายใต้บทบาทความร่วมมือของภาคมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น เพื่อผลักดันให้การพัฒนาชุมชนชนบทเกิดการพัฒนามีศักยภาพภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วน ภายใต้กระบวนการที่เหมาะสมผสมกับความเชี่ยวชาญของภาคมหาวิทยาลัยมาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืนขึ้นในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

1) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร สถิติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อม ภายใต้การฟื้นฟูท้องถิ่นประเทศญี่ปุ่นแบบมาจิซุกุริ ทั้งจากหนังสือทั่วไป และงานวิจัยโดยสืบค้นผ่านหอสมุดรัฐสภาประเทศญี่ปุ่น

2) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะศึกษาข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์บุคคลผู้เกี่ยวข้อง ทั้งชุมชนหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และผู้เชี่ยวชาญภาคมหาวิทยาลัย ตลอดจนการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจในพื้นที่ที่ได้เลือกไว้ 1 แห่งในประเทศญี่ปุ่น และ 1 แห่งในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่วิเคราะห์ข้อมูลซึ่งได้จากการวิจัยการศึกษาจากเอกสาร (documentary research) เกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาจิซุกุริ และการวิจัยจากการสำรวจ (Survey Research) เกี่ยวกับพื้นที่ชุมชนต้นแบบ เพื่อถอดบทเรียนและศึกษากระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นประเทศญี่ปุ่น ในมิติทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน โดยความ

ร่วมมือของภาคมหาวิทยาลัย ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น อันจะเป็นการต่อยอดนโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (Denken) และการฟื้นฟูท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนของประเทศญี่ปุ่นแบบมาจิซูกุริ (Machizukuri) ไปสู่แนวทางและแผนให้เกิดการการปฏิบัติใช้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับองค์การด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ออกแบบสภาพแวดล้อมและวางผังชุมชน และสำนักงานและองค์กรพัฒนาชุมชนองค์กร ในบริบทของท้องถิ่นประเทศไทยต่อไปในอนาคต ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) **การทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง** ทั้งจากหนังสือทั่วไป บทความวิชาการ และงานวิจัยโดยสืบค้นเอกสารขั้นต้น (ภาษาญี่ปุ่น) ผ่านหอสมุดรัฐสภาประเทศญี่ปุ่นซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งศึกษาจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับมาจิซูกุริ

2) **การสำรวจพื้นที่ และการเก็บข้อมูลภาคสนามในประเทศญี่ปุ่น** ซึ่งเป็นต้นแบบของมาจิซูกุริในรูปแบบของการทำงานระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และกระบวนการขับเคลื่อนมาจิซูกุริที่สำเร็จในรูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนท้องถิ่น เพื่อจะนำมาถอดบทเรียนและเรียนรู้เกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญ

(1) การสังเกตการณ์ สำรวจพื้นที่ (Observation and Survey Research) ชุมชนต้นแบบ

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง (In-depth Interviews) ทั้งภาคมหาวิทยาลัย องค์กรภาครัฐในระดับจังหวัด เมือง และท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนในชุมชน

3) **การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล** จากการทบทวนวรรณกรรม และเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปการสัมภาษณ์ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่างๆ คือ

(1) โครงสร้างการบริหารแบบมาจิซูกุริ (Machizukuri) และความสำเร็จในลักษณะโครงข่ายการทำงานร่วมกันของภาคมหาวิทยาลัย กับท้องถิ่น และชุมชน (Social Network) ในมิติของสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมชุมชน

(2) ประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) และการมีส่วนร่วมของภาครัฐในการฟื้นฟูท้องถิ่นภายใต้การทำงานกับมหาวิทยาลัย

(3) ระบบการบริหารจัดการ และพัฒนาการในระดับต่างๆของกระบวนการทั้งระบบ

(4) ประเด็นของปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดการ และการแก้ปัญหา

(5) ประเด็นบทบาทของคนหรือประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จ

(6) ประเด็นบทบาทการบริหารจัดการภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับมาจิซูกุริทั้งองค์กรรวม

(7) สรุปการพัฒนาองค์ประกอบรอบด้านของการส่งเสริมการฟื้นฟูท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในมิติสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมชุมชน เช่น การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การออกแบบและออกแบบสภาพแวดล้อม การพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น การพัฒนาระบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน การพัฒนาศักยภาพของภาคประชาชนในพื้นที่ ฯลฯ

4) **การดำเนินงานในประเทศไทย และการสรุปผลการศึกษา** จะมีการศึกษา และวิพากษ์การบริหารจัดการในปัจจุบัน และการนำเสนอแนวทางและแผนยุทธศาสตร์ เพื่อการประยุกต์ใช้กระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นของพื้นที่ที่ได้เลือกไว้สู่การวางโครงสร้างการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคต ดังนี้

(1) การสำรวจพื้นที่ชุมชน

(2) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับชุมชน และประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านความร่วมมือกับภาคมหาวิทยาลัย กับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

(3) ประมวลความคิดเห็น และสังเคราะห์ข้อมูล

(4) สรุปโครงสร้างการบริหารจัดการในปัจจุบัน และนำเสนอนโยบายและแผนการพัฒนาชุมชนชนบทในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย จากบทเรียนของประเทศไทย

6. แผนการทำงาน

ตารางแสดงแผนกิจกรรมและเวลาปฏิบัติงานโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	เดือนที่											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1) เพื่อถอดบทเรียน กระบวนการ และปัจจัยของการฟื้นฟูท้องถิ่นในญี่ปุ่น ในมิติของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน ภายใต้บทบาทด้านความสัมพันธ์และร่วมมือระหว่างภาคมหาวิทยาลัย กับการทำงานร่วมกับท้องถิ่น และชุมชน	(1.1) กิจกรรมการรวบรวมข้อมูลและทบทวนวรรณกรรม จากเอกสารที่สืบค้นเพิ่มเติม จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของมะจิซุริในลักษณะต่างๆ และข้อมูลพื้นที่ศึกษาเบื้องต้น เพื่อออกแบบโครงสร้างการเก็บข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนบท ภายใต้การทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น และชุมชน	√	√										
(1) ศึกษามุมมอง และทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องจากการเชื่อมโยงนโยบาย และการบริหารจัดการของท้องถิ่น สู่ชุมชน กับการทำงานร่วมกับผู้ช่วยเชี่ยวชาญภาคมหาวิทยาลัย	(2.1) กิจกรรมการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจ 3 ส่วน พื้นที่ประเทศญี่ปุ่น ดังนี้ - ภาคมหาวิทยาลัย เช่น คณาจารย์ และผู้บริหาร จำนวน 4-5 คน - ภาครัฐแลหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 หน่วยงานตามลำดับ (ระดับชุมชน, ระดับเมือง, ระดับจังหวัด)			√									
(2) ถอดผังโครงสร้าง แนวคิด และวิธีการจัดการในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนชนบทในมิติต่างๆ ของการฟื้นฟูท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่น ภายใต้บทบาทของมหาวิทยาลัย	(2.1) กิจกรรมการถอดบทเรียนจากการสัมภาษณ์เชิงลึกภาคประชาชน จำนวน 10 คน				√								
(3) นำเสนอตัวชี้วัด และปัจจัยที่มีผลต่อการผลักดันการทำงานของหน่วยงานท้องถิ่นและชุมชน ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relations) กับภาคมหาวิทยาลัย และเสนอแนะ	(3.1) กิจกรรมประมวลผลการสัมภาษณ์เชิงลึก รวมถึงการสังเคราะห์บทเรียนการอนุรักษ์และการฟื้นฟูชุมชนชนบทในประเทศญี่ปุ่น จากโครงสร้าง มุมมอง และแนวคิดการทำงาน แบบ					√	√						

แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน ภายใต้กรอบของแนวทางมาจิซุกุอย่างยั่งยืน	มาจิซุกุ ร่วมกันระหว่างภาคมหาวิทยาลัยท้องถิ่น ชุมชน และการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง												
	(3.2) กิจกรรมวิเคราะห์และสรุปผล						√						
2) เพื่อเสนอแนะนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน จากการฟื้นฟูท้องถิ่นญี่ปุ่นแบบมาจิซุกุในประเทศญี่ปุ่นสู่การพัฒนาในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย ดังนี้ (1) ศึกษากระบวนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนชนบทของประเทศไทย ในรูปแบบความสัมพันธ์และการสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น ชุมชน และภาคมหาวิทยาลัย (2) เพื่อนำเสนอแนะนโยบาย และแผนการพัฒนาชุมชนชนบทในบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย จากบทเรียนของประเทศญี่ปุ่น	(1.1) กิจกรรมลงพื้นที่ประเทศไทย และการสัมภาษณ์ชุมชน ท้องถิ่น และองค์กรที่เกี่ยวข้อง						√	√					
	(1.2) กิจกรรมการประชุมร่วมกับภาคมหาวิทยาลัย เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาร่วมกัน								√				
	(1.3) กิจกรรมวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจสังเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์									√			
	(2.1) กิจกรรมประมวลผล และสรุปผลการศึกษา									√	√	√	
3. เพื่อรวบรวมข้อมูลและ จัดทำรูปเล่มรายงาน	(1.1) กิจกรรมการสรุปผลงานวิจัยและเขียนรายงาน			√	√	√	√	√	√	√	√	√	√

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นที่เป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

1) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(1) องค์ความรู้ และกระบวนการฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่นในมิติการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนตามแนวทางของมะจิซุกุริ

(2) โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อผลักดันการพัฒนาชนบทภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างภาคมหาวิทยาลัย ท้องถิ่น และชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) บทเรียน ปัจจัย และตัวชี้วัดของชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูท้องถิ่นประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นแนวทางต้นแบบให้กับการจัดการฟื้นฟูท้องถิ่นของประเทศไทยสู่การปฏิบัติการ

2) ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

(1) องค์ความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการ และแนวทางการฟื้นฟูท้องถิ่นในมิติของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนตามแนวคิดแบบมาจิซุกุริ

(2) ลักษณะเชิงพื้นที่ พัฒนาการ และมุมมองการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาคมหาวิทยาลัยกับชุมชน ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

(3) นโยบาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สามารถนำไปปรับมาใช้เป็นแบบอย่างในการฟื้นฟูท้องถิ่นในบริบทของประเทศไทย

8. กระบวนการผลักดันผลงานดังกล่าวออกสู่การใช้ประโยชน์

1) การนำเสนอเป็นรูปแบบรายงาน เพื่อการศึกษาเพิ่มเติมได้อย่างแพร่หลายในลักษณะสื่อสิ่งพิมพ์ผ่านห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ

2) กระบวนการผลักดันองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปใช้วางแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และต้องการนำไปใช้ เช่น หน่วยงานภาคท้องถิ่น มหาวิทยาลัย องค์กรพัฒนาชุมชน กรมศิลปากร องค์กรและสำนักงานพัฒนาชุมชน และชุมชน

3) การเผยแพร่การวิจัยสู่สาธารณะในงานประชุมวิชาการ หรือวารสาร ทั้งภายในประเทศ หรือต่างประเทศ

ประวัติการทำงานของนักวิจัย

- ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย): ดร.อัมพิกา ชุมมัตยา
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ): Dr. Umpiga Shummadtayar
เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน: 2579900001887
ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก:
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 053-942-806, 097-025-6653 โทรสาร ๐๕๓-๒๒๑-๔๔๘
E-mail umpiga.sh@cmu.ac.th, n.umpiga@gmail.com

2. ประวัติการศึกษา

<u>คุณวุฒิ</u>	<u>ปี พ.ศ. ที่จบ</u>	<u>ชื่อสถานศึกษาและประเทศ</u>
Doctoral of Engineering	2557	Graduate School of Science and Engineering, มหาวิทยาลัยชากะ ประเทศญี่ปุ่น
การผังเมืองมหาดบัณฑิต	2552	Faculty of Architecture and Planning, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย
การผังเมืองบัณฑิต	2550	Faculty of Architecture and Planning, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

3. ประวัติการทำงาน

- 3.1 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (2014-ปัจจุบัน).
- 3.2 คณะกรรมการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่, (2016- ปัจจุบัน).
- 3.3 คณะกรรมการหลักสูตรสถาปัตยกรรมแนวใหม่ (นานาชาติ) สาขาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (2017 – ปัจจุบัน).
- 3.4 นักออกแบบและวางผังเมือง Excellence Center in Infrastructure Technology and Transportation Engineering – ExCITE Laboratory ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (2015- ปัจจุบัน).
- 3.5 Member and Reviewer, Journal of IALT International Association of Lowland Technology, Saga University, JAPAN, (2014 – ปัจจุบัน).
- 3.6 Reviewer, Journal of Environmental Design (JED), Faculty of Architecture, Chiang Mai University, THAILAND, (2016- ปัจจุบัน).

4. ผลงานวิจัย

● งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำเสร็จแล้ว:

- (1) 2559, หัวหน้าโครงการวิจัย, โครงการวิจัยเรื่อง “Urbanization and its environmental effect in the old town of Chiang Mai”, สนับสนุนโดยโครงการนักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

(2) 2560, หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย, โครงการวิจัยเรื่อง “The Spatial Relation of Chiang Mai University Expansion on Land Use Pattern of its surrounding Areas”, สนับสนุนโดย CSR (Corporate Social Responsibility) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

(3) 2560, ที่ปรึกษาด้าน Urban Planning and Transit Oriented Development (TOD) โครงการ “จัดทำผังแม่บทระบบขนส่งสาธารณะจังหวัดเชียงใหม่ (Chiang Mai Public Transit Master Plan)” ร่วมกับศูนย์ Excellence Center in Infrastructure Technology and Transportation Engineering – ExCITE Laboratory, สนับสนุนโดย office of Transport and Traffic Policy and Planning, Ministry of Transport, Thailand.

(4) 2561, ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและวางผังเส้นทางจักรยาน โครงการ “การวิเคราะห์ก๊าซเรือนกระจกและพัฒนาแนวทางการปรับตัวสู่เมืองคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน”, หน่วยวิจัยเพื่อการจัดการพลังงานและเศรษฐกิจ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(5) 2561, ผู้ร่วมวิจัย, โครงการ “การศึกษาช่องว่างเชิงนโยบายการขับเคลื่อนแผนอนุรักษ์พลังงานในกรุงเทพ”, Research University Network-RUN, ทุนวิจัยงบประมาณ 2560 คลัสเตอร์พลังงาน กลุ่มวิจัยนโยบายด้านพลังงาน.

(6) 2562, ที่ปรึกษาด้านการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม, โครงการ “จัดการสิ่งแวดล้อมศูนย์ราชการ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง (Built Environment)” สนับสนุนโดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

● งานวิจัยที่กำลังทำ:

(1) หัวหน้าโครงการ [ตุลาคม 2561- ตุลาคม 2562], โครงการ “การปรับปรุงพื้นที่ชุมชนริมคลองแม่ข่า โดยชุมชนเป็นฐาน” โดย โครงการบริการวิชาการเชิงวิเคราะห์และวิจัย งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2562 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

(2) ผู้ร่วมวิจัย [เมษายน 2561- มีนาคม 2562], โครงการ “แนวทางการพัฒนาย่านนำอยู่อย่างยั่งยืนในเขตเทศบาลเมืองลำพูน” โดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว.)

(3) ผู้ร่วมวิจัย [กุมภาพันธ์ 2561- กุมภาพันธ์ 2562], แผนงาน “เรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลกศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร” โดย หน่วยการบริหารจัดการการท่องเที่ยว สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สกว.)

● บทความวิจัย:

(1) อัมพิกา ชุมมัตยา, สรารัตน์ ฉายพงษ์, และภาวิณี เอี่ยมตระกูล [2018]. บทความ เรื่อง “การศึกษาความพร้อมและข้อจำกัดการอนุรักษ์พลังงานด้านอาคารที่อยู่อาศัย และอาคารธุรกิจในประเทศไทย”. นำเสนอในงานประชุมวิชาการ ระดับชาติ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 2561, ระหว่างวันที่ 11-13 ธันวาคม พ.ศ.2561, ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

(2) Umpiga SHUMMADTAYAR and Charnarong Srisuwan [2018]. Paper entitles “Exploring Land Use Impact on Its Surrounding Area of University and Towns: A Case Study of Chiang Mai University, Thailand”. International Symposium on Lowland Technology (ISLT2018), September 26th- September 28th, 2018 at Saga, Japan.

(3) อัมพิกา ชุมมัตยา และณวิทย์ อ่องแสงชัย, [2018]. บทความ เรื่อง “การขยายตัวของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงบริบทของย่านเมืองเก่าในจังหวัดเชียงใหม่”. วารสารวิชาการ การออกแบบ

สภาพแวดล้อม (Journal of Environmental Design: JED) ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561): หน้า 61-81.

(4) Umpiga SHUMMADTAYAR [2017], Paper entitles **“Learning by Cooperative Internship: Creating the professional skill and developing 21st Century education”** 6th Thai Cooperative Internship day, June 6th, 2017 at Chiang Mai, Thailand (Best Practice).

(5) Umpiga SHUMMADTAYAR [2016]. Lecture series entitle **“Increasing in Sustainability City though Density”**, International Workshop on Asian Rim International Seminar 2016, July 27th – August 3rd, 2016. Organized by Saga University, Japan.

(6) Umpiga SHUMMADTAYAR, Hokao KAZUNORI [2015]. Paper entitle **“Identifying Risk of Urban Culture Space through Space Syntax Analysis: A case study of Wualai Silversmith District, Chiang Mai, Thailand”**, International Conference on East Asian Architectural Culture (EAAC2015), November 10th -14th 2014. Organized by KAAH, Korean Association of Architectural History.

(7) Umpiga SHUMMADTAYAR, Hokao KAZUNORI [2014]. Paper entitles **“The Self-organization System of Low-income Individual Integration into Lowland Conditions”**, 9th International Symposium on Lowland Technology (ISLT), "Sustainability of Lowland to Climate Change and Natural Disasters", September 29th- October1st, 2014 at Saga, Japan. Paper ID: 04 (Best Presentation).

● งานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(1) Special Lecture [2018]. Entitle **“Visualizing the city through Architecture 日本で[SNAP!]**” Organized by Center of Japanese Studies Center, Faculty of Humanities, held in Chiang Mai University, Thailand, February 25th, 2018.

(2) Participant presenting Thailand [2017]. Entitle **“Urban Planning and Smart Growth”** Workshop, by the Young Southeast Asian Leaders Initiative (YSEALI), held in Singapore, May 16th-21st, 2017.

(3) Organizer [since2014-present]. Asian Rim International Seminar, Collaborated by Prof. Mishima Nobuo and Team, Department of Civil Engineering and Architecture, Saga University, Japan.

(4) Organizer [since 2015-present]. Chiang Mai: City of Happiness (CMCH workshop forum), Collaborated by Chiang Mai City Municipality, Chiang Mai, Thailand.